

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jana Copková

Institut odkazu v návrhu nového občanského zákoníku

Diplomová práce

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Institut odkazu v návrhu nového občanského zákoníku vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci 15. března 2013

.....
Jana Copková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Václavu Bednáři, Ph. D., za jeho odborné vedení a pomoc, kterou mi poskytl při psaní mé diplomové práce.

Dále chci na tomto místě poděkovat JUDr. Ondřeji Horákovi, Ph. D., za jeho ochotu a pomoc při řešení drobných nejasností, na které jsem při psaní této práce narazila.

Obsah:

Seznam zkratk	6
Úvod	7
1 Odkaz, jakožto znovuobnovený institut v našem soukromém právu	10
1.1 Rozdíly mezi odkazem a dědictvím	11
1.2 Rozlišení odkazovníka a dědice	14
2 Odkaz v předchůdcích nového občanského zákoníku	19
2.1 Všeobecný občanský zákoník rakouský (ABGB)	19
2.2 Občanský zákoník z roku 1950	20
3 Zařazení institutu odkazu v novém občanském zákoníku	22
4 Zákonná úprava odkazu v novém občanském zákoníku	24
4.1 Zřízení odkazu	24
4.1.1 Náhradnictví při odkazech	29
4.1.2 Odkaz a vedlejší doložky v závěti	31
4.2 Obtížení odkazem	32
4.2.1 Pododkaz	35
4.2.2 Práva dědice vyhradivšího si soupis	37
4.3 Nabytí odkazu	39
4.3.1 Právo odkazovníka na zajištění	40
4.4 Odvolání odkazu	41
4.5 Odkaz věci určitého druhu	42
4.6 Odkaz určité věci	44
4.7 Odkaz pohledávky	45
4.7.1 Prominutí dluhu	46
4.8 Odkaz výživného	47
4.9 Uvolněný odkaz	48
Závěr	50
Literatura	53
a. Monografie	53
b. Příspěvek ve sborníku	53
c. Komentář	53
d. Odborný časopis	54
e. Právní předpisy	54

f. Internetové zdroje	54
g. Soudní rozhodnutí.....	55
Abstrakt	57
Abstract.....	58
Seznam klíčových slov	59
The list of keywords	59

Seznam zkratek

ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (Všeobecný občanský zákoník, VZO), císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., ve znění zákona č. 65/ 1965 Sb. účinném ke dni 16. června 1965
Gl. U.	Sbírka rozhodnutí Glaser- Unger
Gl. U. N. F.	Sbírka rozhodnutí Glaser- Unger neue Folge
NOZ	zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník
OZ	zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZO	obecný zákoník občanský (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, ABGB), císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., ve znění zákona č. 65/ 1965 Sb. účinném ke dni 16. června 1965

Úvod

Tématem mé diplomové práce je jeden z institutů, jež do našeho soukromého práva zavádí nový občanský zákoník.¹ Ačkoli se může na první pohled zdát, že se jedná o novinku v našem soukromém právu, není tomu tak. V minulosti, již od dob platnosti Všeobecného občanského zákoníku rakouského (ABGB), byl tento institut v kodexech soukromého práva platných na našem území zakotven. Změna nastala k 1. dubnu 1964, kdy nabyl účinnosti zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který odkaz neupravuje. Zřejmě právě proto jsem se s tímto institutem poprvé setkala v seminářích římského práva. Svoji podstatou na mne zapůsobil jako určitá zvláštnost. Pravděpodobně jsem byla ve svém myšlení ovlivněna duchem úpravy dědického práva v občanském zákoníku z roku 1964. Nový občanský zákoník však stojí na zcela jiných principech a proto je znovuzavedení odkazu logickým krokem. Tato práce je pro mne možností zabývat se povahou, klady a zápory institutu, jež mne kdysi zaujal a jehož znovuzavedení a fungování v praxi jsem si nedovedla představit.

Ve své práci se zabývám právní úpravou odkazu v NOZ a jejími problematickými aspekty. Kde je to vhodné, porovnávám tuto úpravu s právní úpravou v obecném zákoníku občanském. Tuto metodu jsem zvolila z důvodu, že budoucí právní úprava odkazu bere za svůj inspirační vzor mimo jiné právě tento zákon. Tento kodex byl po vzniku samostatného Československa v roce 1918 do našeho právního řádu recipován z Rakouska-Uherska, kde bylo soukromé právo upraveno ABGB z roku 1811. Jelikož české země byly součástí Rakouska-Uherska, byl ABGB platný i pro české země a je tudíž prostřednictvím obecného zákoníku občanského jedním z předchůdců současného občanského zákoníku. Pokud bych tuto práci psala o několik let později, již za účinnosti NOZ, pak bych pravděpodobně zvolila metodu komparace s více zahraničními úpravami, neboť bych tak mohla reagovat na otázky a problémy, jež by v praxi vyvstaly v důsledku účinnosti NOZ.

Za cíl své práce jsem si dala nalézt odpověď na několik otázek, jež jsou vzájemně propojené. Na základě rozboru zákonné úpravy chci zodpovědět otázku, zda má tento institut potenciál být v budoucnu využíván. Dále chci poukázat a rozebrat problematické aspekty, které zákonná úprava skrývá, a také se chci věnovat alespoň některým procesním aspektům s odkazem spojených.

Literatury pojednávající pouze o tomto institutu není mnoho. Za nejvýznamnější pramen v současnosti považuji důvodovou zprávu k novému občanskému zákoníku a zákon

¹ Jedná se o zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

sám. Do dnešní doby nebyla vydána monografie, která by se zabývala pouze odkazem nebo úpravou dědického práva v NOZ. I přes to můžeme nalézt alespoň zlomkovité pojednání k úpravě dědického práva v NOZ v komentáři profesora Eliáše.² Zde je kromě výkladu k úpravě dědického práva v současném OZ uvedena také úprava de lege ferenda. Dalším významným zdrojem se pro mne stal komentář k významnému inspiračnímu zdroji NOZ, k obecnému zákoníku občanskému, autorů Roučka a Sedláčka. V ostatních monografiích pojednávající o dědickém právu nalezneme zmínku o odkazu spíše výjimečně. A pokud ji tam nalezneme, dočteme se povětšinou pouze strohé konstatování, že současný OZ tento institut neupravuje. V budoucnu by se měla situace zlepšit, neboť na trhu by se měl objevit komentář autorů NOZ věnovaný úpravě dědického práva v NOZ. K datu odevzdání mé diplomové práce, 31. března 2013, tento komentář ještě vydán nebyl. Co se týče časopiseckých zdrojů, není zde situace o mnoho lepší a budeme si muset nejspíš počkat, až přijde NOZ do praxe a přinese s sebou problémy, které budou muset být řešeny. Přiznávám, že o NOZ samotném bylo v odborné literatuře napsáno velké množství článků, ovšem k odkazu samotnému nikoli. Proto seznam časopiseckých zdrojů, jež uvádím na konci své práce, není příliš rozsáhlý. Autorem několika krátkých článků na téma odkazu je profesor Karel Eliáš. Částečně se jedná o písemné přepisy jeho vystoupení na odborných konferencích. Nicméně vzhledem k tomu, že NOZ nachází svůj inspirační zdroj v obecném zákoníku občanském, můžeme zkoumat odkaz komparací s tímto předpisem. Vzhledem k podobnosti NOZ a obecného zákoníku občanského máme k dispozici rozsáhlou prvorepublikovou judikaturu, která se bude moci analogicky využít k výkladu jednotlivých ustanovení NOZ.

Pro úplnost uvádím, že odkaz je také obsažen v řadě zahraničních právních úprav, i zde tedy můžeme hledat vodítka k výkladu a řešení sporných případů. Já v této práci srovnávám pouze s obecným zákoníkem občanským. Do srovnání NOZ s dalšími zahraničními úpravami jsem se ze dvou důvodů nepustila. Za prvé, vzhledem ke stanoveným výzkumným otázkám zkoumám odkaz především tak, jak je upraven v NOZ s ohledem na jeho historickou stopu zanechanou v našem soukromém právu. Proto komparuji NOZ s obecným zákoníkem občanským. Porovnání s dalšími zahraničními úpravami by nezapadalo do koncepce této práce. Navíc z důvodu dodržení stanoveného rozsahu diplomové práce, není pro komparaci s ostatními zahraničními úpravami prostor.

² Jedná se o komentář: ELIÁŠ, Karel, MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník. Velký akademický komentář-I. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1114- 1386 (§ 460- § 487 Občanského zákoníku). ISBN 978- 80- 7201- 687- 7.

Má diplomová práce je členěna do čtyř kapitol. V první kapitole se věnuji obecnému vymezení odkazu. Je zde kladen důraz na rozlišení mezi odkazem a dědictvím. Druhá kapitola má historický nádech. Pojednávám v ní o úpravě odkazu v předchůdcích NOZ. Tato kapitola je zařazena z důvodu získání uceleného pohledu na institut odkazu a má poukázat na fakt, že odkaz rozhodně není našemu soukromému právu neznámý. Další kapitola je věnována zařazení odkazu v NOZ. Oproti ostatním kapitolám je velmi krátká, neboť se jedná o pouhé seznámení se zařazením úpravy odkazu v rámci NOZ. Nejsou zde rozebírány žádné problematické aspekty. Poslední kapitola je nejrozsáhlejší a je celá věnována zákonné úpravě odkazu tak jak je obsažena v NOZ. V této části je nejvíce znatelná komparace NOZ s ABGB. Dále následují závěr, seznam použitých zdrojů, abstrakt a seznam klíčových slov.

1 Odkaz, jakožto znovuobnovený institut v našem soukromém právu

Odkaz je jedna z novinek, kterou přináší do českého právního řádu nový občanský zákoník. Jak bylo naznačeno v úvodu, nesmíme se tímto označením nechat zmást. Českému právu není odkaz neznámý. Právě naopak. Odkaz byl v našem soukromém právu upraven již za dob Rakouska-Uherska v ABGB a také byl přejat do vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Občanský zákoník z roku 1950 obsahoval institut, který se sice jako odkaz nazýval, nicméně ve své podstatě jej připomínal pouze vzdáleně. Zákon, který jej za deset let vystřídal, tento institut vynechal úplně, respektive právní úprava dědického práva byla nastavena tak, že mezi nabytím dědictví a nabytím odkazu vůbec nerozlišovala. Toto pojetí úpravy dědění bylo a je odlišné od většiny evropských úprav a odlišovalo se dokonce i od sovětského práva a práva dalších zemí tehdejšího sovětského bloku.³

Současný OZ odkaz neupravuje. Jeho existence by však v některých případech byla velice přínosná. JUDr. Marie Kolářová poukazuje na fakt, že v současnosti OZ neobsahuje ustanovení o odkázání konkrétní věci závětí a tak díky absenci obdobného institutu jako je odkaz dochází k nedostatečné ochraně projevu vůle zůstavitele. Zavedení odkazů by dle jejího názoru mohlo pomoci při interpretaci vůle zůstavitele a tímto dostat jeho skutečné vůli. JUDr. Kolářová popisuje příklad, kdy vzhledem k současné úpravě dědického práva může dědic částky, jež je vzhledem k hodnotě celého dědictví nepatrná, nabýt zanedbatelný podíl na nemovitostech ostatních dědiců. Nebude-li takový dědic věci minimální hodnoty ochoten k vypořádání s ostatními dědici, budou se tyto muset obrátit na soud, aby daný spor vyřešil.⁴ Nejvyšší soud judikoval, že v takovém případě, pokud nedojde k uzavření dědické dohody, musí soud potvrdit dědictví podle podílů. Rozhodovat autoritativně sám ve věci nebude, protože k takovému rozhodnutí není oprávněn.⁵ Na tomto příkladu je viditelně znát, že odkaz v našem soukromém právu chybí. Oč by došlo ke zjednodušení a zrychlení dědického řízení, kdyby zůstavitel mohl určitou jednotlivou věc zanechat odkazovníku jako odkaz, nikoli jako podíl na dědictví.

³ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. obcanskyzakonik.justice.cz. 3. února 2012 [cit. 10. října 2012]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. s. 396.

⁴ KOLÁŘOVÁ, Marie. Nedostatečná ochrana projevu vůle zůstavitele v důsledku nejednotného výkladu příslušných ustanovení občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 12, s. 440- 442.

⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2009, sp. zn. 21 Cdo 427/ 2008.

Možnost zůstavitele, odkázat někomu jednotlivou věc, se vrací do českého práva po více než 40 letech. Jeví se proto příznačné, že se na odkaz nahlíží jako na nový institut. Podobného hodnocení se dostává například dědické smlouvě. V případě takových institutů nejsou reakce na jejich znovuzavedení jednotné. Někteří odborníci v nich vidí zbytečné a přežitě instituty, které nemají v moderním soukromém právu své opodstatnění. Autoři NOZ se drží opačné idey. Skutečnost, že některý institut byl z našeho práva kdysi vynechán, ještě neznamená, že by se nemohl do našeho práva vrátit a stát se opět živým. Jsem stejného názoru. Odsuzovat tento institut rovnou se mi zdá nešťastné. Proto mne velmi zaujal názor tehdejšího mistra spravedlnosti JUDr. Pospíšila, který v České televizi v pořadu Hyde Park řekl, že je-li nějaký institut nový, ještě to neznamená, že je automaticky špatný. Buď se jeho využití v praxi ukáže potřebné a žádané nebo se ukáže nadbytečný a využíván nebude. Jeho zakotvení v NOZ každopádně ničemu nepřekáží.⁶

Na tomto místě bych ještě dodala, že odkaz je institutem běžně se vyskytujícím v právních úpravách evropských států. Jedná se například o tyto státy: Francie, Belgie, Švýcarsko, Německo, Nizozemsko, Španělsko, Itálie, Německo, Rakousko, Polsko a Rusko.⁷ Možná i proto zaznívala z řad odborné veřejnosti kritika, zda by nemělo dojít k přehodnocení některých inspiračních zdrojů NOZ, neboť rakouský, švýcarský i německý občanský zákoník a rovněž i vládní návrh občanského zákoníku z 1937 jsou už poměrně letité a vzhledem k tomu nemohou pružně reagovat na současnou a budoucí společenskou situaci. Tento argument neobstojí. Autoři NOZ při vypracovávání jeho návrhu samozřejmě nepřebírali doslovně historickou úpravu, ale přihlíželi k novelizacím těchto právních předpisů.⁸ Jedině tak mohli vytvořit kodex schopný reagovat na potřeby současné společnosti.

1.1 Rozdíly mezi odkazem a dědictvím

Vymezení odkazu můžeme nalézt v § 1477 odst. 1 NOZ. „*Odkazem se odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva.*“⁹ Jedná se tedy o obligační nárok odkazovníka vůči dědici. Tento obligační nárok uplatňuje odkazovník mimo dědické řízení, čímž dojde

⁶ Česká televize. *Hyde park* [online]. Ceskatelevize.cz, 10. listopadu 2011 [cit. 10. října 2012]. Dostupné na < <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/211411058081110-hyde-park/> >.

⁷ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Obcanskyzakonik.justice.cz. 3. února 2012 [cit. 10. října 2012]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> >. s. 396.

⁸ ELIÁŠ, Karel. *Legenda o osnově občanského zákoníku*. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 635.

⁹ § 1477 odst. 1 NOZ.

k jeho výraznému zjednodušení a zrychlení. Obdobně byl formulován odkaz i v OZO. Ten považoval za odkaz přímé poskytnutí majetkového prospěchu posledním pořízením, pokud nešlo o povolání k posloupnosti univerzální.¹⁰ Univerzální sukcese znamená povolání k pozůstalosti jako celku. Na druhou stranu odkaz není ani singulární sukcesí, neboť odkazovník má obligační nárok vůči obtížené osobě a z tohoto důvodu se nestává zůstavitelovým bezprostředním nástupcem.¹¹ Singulární sukcese je něco, co nezná ani náš současný občanský zákoník. Ten umožňuje pouze univerzální sukcesí. Tedy stav, kdy dědic vstupuje do práv a povinností zůstavitele v celém rozsahu. Z dědění jsou vyloučeny práva a povinnosti, jež jsou spjaty s osobou zemřelého. Jedná se o pracovní smlouvu, výživné, kterého se dostávalo zůstaviteli, právo na bolestné a na ztížení společenského uplatnění.¹²

Ve vymezení pojmu dědictví přináší NOZ oproti stávajícímu OZ změnu. Touto změnou je rozlišování pozůstalosti a dědictví. Současný OZ je považuje za pojmy totožné, byť připouští, že pozůstalost se vztahuje k osobě zůstavitele a jeho zanechaného majetku. Pojem dědictví dává do souvislosti s osobou nabyvatele a s tím, o co se díky dědění zvětší jeho majetkové poměry.¹³ NOZ tyto termíny striktně rozlišuje. Pozůstalostí chápe všechn zůstavitelův majetek zanechaný v okamžiku jeho smrti, který je schopen přechodu na dědice. Zda majetek na dědice skutečně přejde, není rozhodné. Dědictvím se dle NOZ rozumí majetek, jenž dědic nabude cestou dědického řízení.¹⁴

Účelem dědického práva je po celou dobu jeho existence zachování hodnot a kontinuity individuálních majetkových vztahů.¹⁵ Smyslem je zajistit zůstavitelovým příbuzným a osobám zůstaviteli blízkým právo dědit po zůstaviteli. Zvolení tohoto okruhu osob není náhodné. Tyto osoby se mohly nějakým způsobem podílet na vzniku a zachování majetku zůstavitele a proto se jeví spravedlivé, aby ze zůstavitelova majetku obdržely právě ony.¹⁶ Tato myšlenka není specialitou pouze českého práva. Znalý ji už starověké národy. Například ve starověkém Římě, v němž se hierarchie rodiny odvíjela od osoby *pater*

¹⁰ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. Praha: Všehrad, 1933, s. 105.

¹¹ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rus- 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 23 (§535 OZO).

¹² ELIÁŠ, Karel, MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník. Velký akademický komentář-1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1124- 1128 (§ 460 OZ).

¹³ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné 3. 5. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 263.

¹⁴ BEDNÁŘ, Václav. *Dědické právo- návrat k Evropským standardům* [online]. Právní- symposium.cz, 2011 [cit. 20. února 2013]. Dostupné na < http://www.pravni-symposium.cz/files/Ke%20stažení/Právní%20symposium%202011%20-%20přednášky/Bednár_PS_2011_Dědické%20právo,%20návrat%20k%20evropským%20standardům.pdf>.

¹⁵ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 5.

¹⁶ Tamtéž. s. 54- 55.

*familias*¹⁷, měla značné opodstatnění. Úprava dědického práva v NOZ tuto myšlenku neopouští, přidává k ní však výraznější respekt k vůli zůstavitele, než je dnes.

Mnozí odborníci vnímají jako problém skutečnost, že odkaz byl naposledy upraven v zákoně z roku 1950. Zákon, který jej vystřídal, způsobil v právním vědomí splynutí pojmů dědictví a odkaz. Poukazují na fakt, že pořizovatelé závětí často užívají slova „odkazují“. I přes tuto formulaci je vůle pořizovatele taková, že dotyční mají být dědici, nikoli odkazovníky.¹⁸ Tato formulace nečiní v současném platném a účinném OZ problém. Pro něj odkaz neexistuje. V budoucnu, zejména v počátcích účinnosti NOZ, by se problémem stát mohla. NOZ se musí dostat do povědomí obyčejných lidí. Zde jsem skeptická. Domnívám se, že to se prozatím moc nedaří. Jedná se o rozsáhlou rekodifikaci, která by měla zasáhnout a ovlivnit náš každodenní život. Proto by si taková norma zasloužila větší publicitu. Je milé, že ministerstvo se snaží pořádat konference pro odbornou veřejnost. Zároveň jeho počin v podobě stránky na portálu justice.cz je velmi vydařený. Tato stránka by měla sloužit pro seznámení veřejnosti s novým občanským zákoníkem. Dozvědí se o ní však všichni? Bývalý ministr spravedlnosti JUDr. Jiří Pospíšil byl velkým zastáncem rekodifikace. Velmi se zasazoval o přijetí této normy. V této souvislosti často vystupoval v televizi, ať už se jednalo o krátkou reportáž v televizním zpravodajství nebo pořad Hyde Park na veřejnoprávní televizi. U nového ministra vidím pro tento kodex nulové nadšení. Proto přístup ministra Pospíšila by měl být inspirací, jak dostat NOZ mnohem více do povědomí široké veřejnosti. NOZ zavádí spoustu nových institutů a řadu jich mění. Je potřeba je vysvětlovat, aby se v praxi vyhnulo problémům. Například v případě odkazu. Zůstavitel zformuluje své pořízení pro případ smrti slovy, „odkazuji své manželce svoji zahrádku“. Stává se manželka odkazovníkem nebo dědicem? Autoři NOZ si tohoto byli vědomi a snažili se o jasné rozlišení, kdy se jedná o zřízení odkazu a kdy nikoli. Odpověď hledejme v § 1594 odst. 1 NOZ. Dle něj se odkaz zřídí tak, že zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti nařídí určité osobě, aby vydala předmět odkazu odkazovníku.

OZO umožňoval zůstaviteli pořídit pouze o části majetku. Z toho ovšem plynul problém jak rozlišit, kdy se jedná o dědice části majetku a kdy o odkazovníka. Řešit tento problém čistě formálním výkladem nebylo vhodné. Judikatura dovodila, že je potřeba hledat

¹⁷ Pater familias, jakožto hlava rodiny, vykonával nad majetkem a lidmi neomezenou moc. Byl persona sui iuris, tedy osobou samostatnou. Ostatní příslušníci jeho rodiny mu byli podřízeni, on sám jim však odpovědný nebyl. Byl jediným vlastníkem rodinného majetku. Viz KINCL, Jaromír, SKŘEJPEK, Michal, URFUS, Valentin. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 58- 59.

¹⁸ ELIÁŠ, Karel, MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník. Velký akademický komentář-1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1240 (§ 476 OZ).

řešení v okolnostech každého případu. Jedině tak bude učiněno za dost vůli zůstavitele a nedojde k mylnému výkladu slova „ odkazují“. Byť z gramatického pohledu má toto slovo stejný kořen jako slovo odkaz, nepoužívalo se v běžné řeči ve stejném významu. Sloveso „odkazují“ se běžně používalo a koneckonců je tomu tak doposud, ve vztahu k dědici nikoli odkazovníku. Judikatura popsany problém vyřešila tak, že osoba ustanovená ke konkrétní věci je odkazovníkem a osoba, již případně zbytek dědictví, je dědicem. V pochybnostech, zda se jedná o odkazovníka nebo dědice povolaneho k dědění určité věci, se osoba považovala za odkazovníka.¹⁹

Jedním z nejvýznamnějších rozdílů mezi odkazem a dědictvím je skutečnost, zda dotyčný odpovídá či neodpovídá za dluhy tížící pozůstalost. Blížeji k této otázce pojednávám v podkapitole 1. 2 Rozlišení odkazovníka a dědice.

Někteří odborníci na občanské právo se domnívají, že praxe ani veřejnost odkazy nepostrádají. Jejich zavedení vnímají jako zbytečnou komplikaci.²⁰ Já však věřím, že odkaz by se mohl v budoucnu stát běžnou součástí pořízení pro případ smrti. Jeho využití si umím představit zejména v odkazech věcí malé hodnoty.

1.2 Rozlišení odkazovníka a dědice

Odkazovník je osoba, jež má obligační nárok vůči dědici na vydání odkazu. Může se označovat také pojmy legatář, legatarius a honoratius.²¹ Dědic je osoba, již se dostane práva na pozůstalost nebo poměrný podíl z ní. Právo odkazovníka je obligačním nárokem. Je to právo, které odkazovník uplatňuje vůči dědicům. Odkazovník sám dědicem není. To je výslovně zakotveno v § 1477 odst. 2 NOZ. Odkaz není dědickým titulem. Tím budou dle NOZ dědická smlouva, závěť a zákon. Jestliže dědicové nenabudou dědictví na základě jakéhokoli ze zmíněných dědických titulů, dědit budou odkazovníci.²²

Co se týče osob zúčastněných na pořizování závěti, zůstává v podobné míře zachována přísná úprava i v NOZ. Odkazovník bude vyloučen z účasti na pořizování závěti zůstavitele, pokud ten mu v takovém pořízení něco odkazuje. Vyloučeny budou také osoby

¹⁹ SALÁK, Pavel. *Odkaz- římskoprávní institut ve světle českého práva 20. stol.* [online]. Dny práva, 2010 [cit. 12. února 2013]. Dostupné na <[http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_\(4066\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_(4066).pdf) >.

²⁰ ELIÁŠ, Karel, MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník. Velký akademický komentář-1. svazek.* Praha: Linde, 2008, s. 1280 (§ 477 OZ).

²¹ ELIÁŠ, Karel, MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník. Velký akademický komentář-1. svazek.* Praha: Linde, 2008, s. 1124 (§ 460 OZ).

²² ELIÁŠ, Karel, MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník. Velký akademický komentář-1. svazek.* Praha: Linde, 2008, s. 1136- 1144 (§ 460- 461 OZ).

odkazovníkovi blízké. Osobou blízkou rozumí zákon příbuzného v řadě přímé, sourozence, manžela, zapsaného partnera, osoby, které spolu trvale žijí jako manželé, i když jimi nejsou, a jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá pocítovala důvodně jako újmu vlastní.²³ V komentáři k OZO mne u § 594 zaujalo soudní rozhodnutí, dle něhož je zeť dědice nebo odkazovníka nezpůsobilým svědkem při posledním pořízení, i když jeho manželka již zemřela.²⁴ Taková konstrukce zřejmě přetrvává. Alespoň se tak domnívám, neboť § 1540 NOZ stanovuje nezpůsobilost svědčit osobě blízké dědici nebo odkazovníku. § 22 NOZ říká, kdo je to osoba blízká. V odstavci jedna výslovně stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené²⁵ a v § 774 NOZ stanoví, že smrtí jednoho z manželů švagrovství nezaniká.²⁶ Tento judikát může být jedním z těch, které odborná veřejnost uvádí jako možné řešení pro překlenutí nedostatku judikatury k NOZ.

Jako svědci jsou dále vyloučeni odkazovníkovi zaměstnanci. NOZ přináší oproti stávající úpravě změnu. Pokud se vyloučená osoba pořízení účastní, je zde ještě možnost zvrátit neplatnost odkazu. Neplatnost nenastane, pokud zůstavitel sepíše zřízení odkazu vlastní rukou nebo bude potvrzeno třemi nezaujatými svědky. Ve výše popsané situaci se na odkazovníka vztahují stejné podmínky jako na dědice.²⁷

OZO má obdobnou formulaci tohoto ustanovení. Oproti NOZ však jde dál ve vymezení osob nezpůsobilých svědčit. Osobu dědice a odkazovníka uvádějí oba zákony. Odlišnosti nastávají v dalších osobách. Již výše zmiňuji, že NOZ výslovně hovoří o osobě blízké a zaměstnanci. Obecný zákoník občanský vyjmenovává, že se nesmí jednat o manžela, rodiče, děti, sourozence, osoby sešvagřené ve stejném stupni a placené členy domácnosti.²⁸ Co se na první pohled může zdát jako odlišná formulace, na druhý se ukáže být jen nepatrným rozdílem. NOZ formuluje v § 22 osobu blízkou²⁹. Osoby uvedené v § 594 obecného zákoníku

²³ Tamtéž. s. 1270(§ 476f OZ).

²⁴ Rozhodnutí Gl. U. N. F. 6635, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 154 (§594 OZO).

²⁵ Švagrovství je upraveno v § 774 NOZ. Toto ustanovení říká, že švagrovství vzniká mezi jedním manželem a příbuznými druhého manžela. Vzniká vznikem manželství a smrtí jednoho z manželů nezaniká.

²⁶ § 774 NOZ.

²⁷ ELIÁŠ, Karel, MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník. Velký akademický komentář-1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1270(§ 476f OZ).

²⁸ § 594 OZO.

²⁹ Osobou blízkou se dle § 22 NOZ rozumí příbuzný v řadě přímé, sourozenec, manžel, partner dle zákona o registrovaném partnerství. Dále jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Dle vyvratitelné právní domněnky jsou osobami blízkými i osoby sešvagřené nebo osoby trvale spolu žijící.

občanského se dají podřadit pod osoby uvedené v § 22 NOZ. Jedinou zvláštností jsou placení členové domácnosti. Ti v NOZ chybí. Je zřejmé, že jejich uvedení odpovídalo potřebě doby, kdy byl všeobecný zákoník občanský účinný. Komentář k tomuto zákonu vysvětluje pojem placený společník domácnosti jako osobu bydlící v domě obmyšleného, kde dostává také mzdu. Nebylo rozhodné, zda je mzda vyplácena v penězích, v naturáliích, či v obojím. Rozhodný nebyl ani druh vykonávaných služeb.³⁰ Osoby vykonávající práce v domácnostech za poskytnutí nějakého protiplnění máme i dnes. Tyto osoby však ve valné většině případů nebudou žít společně pod jednou střechou s osobou zůstavitele. Společné bydlení pod jednou střechou bude tedy hlavním důvodem, proč pojem placený společník domácnosti v NOZ u § 1540 odst. 1 uveden není. Pokud by se takové osoby přece jenom vyskytly, jejich případná svědecká nezpůsobilost by vyplynula ze zákonného požadavku § 1540 NOZ, tzn., nikdo nemůže být svědkem při prohlášení, na němž nebo na jehož obsahu má zájem.³¹ Další možností je podřadit takové osoby do kategorie zaměstnanci, se všemi důsledky s tím spojenými.

Další věcí, na niž NOZ pamatuje, je omyl v osobě odkazovníka. Omyl v osobě odkazovníka a v podstatných vlastnostech věci je považován za omyl podstatný, způsobující relativní neplatnost dotčených ustanovení závěti. O omyl se nebude jednat, pokud chyba nastala pouze v popisu osoby nebo věci. Pro posouzení omylu se použije subjektivní hledisko, tedy omyl se posoudí z hlediska zůstavitele.³² Musí se jednat o omyl podstatný. Podstatným omylem se rozumí takový omyl, o němž kdyby zůstavitel věděl, nepořídil by tak, jak pořídil. Není podstatné, zda k omylu vedly okolnosti na straně zůstavitele, či jej vyvolala třetí osoba. Jestliže bude zůstavitelův projev vůle stížen vadou, nejedná se o podstatný omyl. Vadou projevu rozumějme například přepsání se nebo přeteknutí se ve jménu obmyšlené osoby. Určitou korekcí zde však je, že musí být zřejmé, kdo je osobou, jíž zůstavitel odkaz zřídil. Obdobně by se posuzoval případ špatného pojmenování či popsání věci.³³ Tato zákonná ustanovení v zásadě rozdíl mezi odkazovníkem a dědicem nepředstavují. Přejděme tedy k tomu, v čem jsou výrazné odlišnosti.

³⁰ Rozhodnutí GI. U. N. F. 2028, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi - 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 154 (§594 OZO).

³¹ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. [Obcanskyzakonik.justice.cz](http://obcanskyzakonik.justice.cz). 3. února 2012 [cit. 15. ledna 2013]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. s. 382- 383.

³² KARHANOVÁ, Martina. Závět' v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 158- 159.

³³ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 381.

Jedním z nejvýraznějších rozdílů mezi odkazovníkem a dědicem je odpovědnost za dluhy zůstavitele. Dědic je za zůstavitelovy dluhy odpovědný. Odkazovník, ačkoli má odkazovník z pozůstalosti prospěch, za zůstavitelovy dluhy neodpovídá. Nabízí se otázka, zda taková právní konstrukce není nevýhodná pro zůstavitelovy věřitele. Jeden z hlavních autorů NOZ takové názory vyvrací. Uvádí, že současná právní úprava, která odkaz nezná a je postavena na pojetí univerzálního nástupnictví, dědické právo deformuje. Přesto se nabízí otázka, zda by nebylo spravedlivější pro dědice a lepší pro zůstavitelovy věřitele, aby odkazovník nesl alespoň nějaký minimální podíl na odpovědnosti za dluhy dědictví tížící. Profesor Eliáš připouští, že v některých právních úpravách touto cestou šli a odkazovník tam odpovídá v případě, kdy zbylá pozůstalost k úhradě zůstavitelových dluhů nestačí.³⁴ Je zřejmé, že NOZ zvolil v otázce případné odpovědnosti odkazovníka za dluhy zůstavitele, cestu tradičního pojetí, která je například obsažena i v ABGB. Tato cesta má své opodstatnění. Odpovídá vymezení odkazu v teorii a v učebnicích občanského práva. Odpovídá také principu, který se autoři NOZ snaží vnést do právní úpravy nového soukromého práva. Tímto principem je autonomie vůle zůstavitele naložit se svým majetkem, jak uzná za vhodné.

Argumentem, že právní úprava odkazu v NOZ není na újmu zůstavitelovým věřitelům, je sám fakt, že odkaz je obligačním nárokem odkazovníka vůči dědici. Odkazovník se stává dědicovým věřitelem a je postaven naroveň ostatním věřitelům, jejichž pohledávky vznikly ještě za života zůstavitele. Tato situace může vyvolávat dojem, že zůstavitelovi věřitelé se dostávají do velmi nevýhodného postavení oproti odkazovníkům. Pokud totiž těm dědic vydá jejich odkaz, dojde ke ztenčení majetkové podstaty, z níž mají být uspokojeni ostatní věřitelé. Profesor Eliáš tyto názory vyvrací. V případě, kdy se dědic přihlásí bez výhrady soupisu, zmíněná obava nemá žádné opodstatnění. Dle § 1704 NOZ totiž hradí dědic dluhy v plném rozsahu. Pokud dědic tuto výhradu učiní, pak dle § 1706 NOZ má povinnost uhradit dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví. Ani v tomto případě však nedojde k situaci, kdy by právo odkazovníka na vydání odkazu zkrátilo věřitele na jejich právech. Neboť jak objasňuje profesor Eliáš, pohledávky odkazovníků mají své místo až za pohledávkami ostatních věřitelů. Jestliže hodnota pozůstalosti nebude postačovat k vyrovnání všech dluhů, dojde k přednostnímu uhrazení dluhů zůstavitelových věřitelů. Odkazovník nebude nijak

³⁴ ELIÁŠ, Karel. Přechod dluhu na dědice z hlediska občanského práva hmotného. In MALACKA, Michal (ed). *Sborník příspěvků z konference k připravované rekonstrukci občanského zákoníku z 30. 11. - 1. 12. 2005*. Olomouc: Nakladatelství UP, 2006, s. 39- 40.

zvlášť zvýhodněn, neboť nebude mít nárok na vydání hodnoty celého odkazu tak, jak mu jej zřídil zůstavitel. Jeho právo na odkaz bude muset být v potřebném rozsahu zkráceno.³⁵

Domnívám se, že se mi na tomto místě podařilo dostatečným způsobem vysvětlit, že byť se to na první pohled nemusí zdát, úprava dědického práva v NOZ není na újmu zůstavitelovým věřitelům, neboť zákon na takové situace ve svých ustanoveních pamatuje. Její případné modifikace, díky nimž by odkazovník rovněž nesl v jakékoli podobě odpovědnost za zůstavitelovy závazky, by nebyla krokem správným směrem. Domnívám se, že by napodobovala úpravu odkazu v občanském zákoníku z roku 1950, čímž by vedla opět k oné deformaci dědického práva, na niž upozorňuje profesor Eliáš.

³⁵ ELIÁŠ: *Přechod dluhu na dědice...*, s. 53.

2 Odkaz v předchůdcích nového občanského zákoníku

Předchůdci NOZ jsou Všeobecný občanský zákoník rakouský, občanský zákoník z roku 1950 a dosud účinný občanský zákoník z roku 1964.

2.1 Všeobecný občanský zákoník rakouský (ABGB)

ABGB je císařský patent vydaný 1. června 1811 a účinný od 1. 1. 1812. Platil na území všech zemí tvořících rakouskou monarchii s výjimkou Uher. Tento právní předpis byl převzat do československého právního řádu tzv. recepční normou, jako obecný zákoník občanský. Tento zákoník věnoval odkazu samostatnou kapitolu osmou v díle druhém nazvanou O právu dědičném. Mimo to se ustanovení týkající odkazu objevují i v jiných kapitolách osmé hlavy. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platilo právo uherské.³⁶ Já pracuji pouze s úpravou odkazu ve všeobecném zákoníku občanském. Úpravu platnou na Slovensku a v Podkarpatské Rusi nepovažuji pro svoji práci za podstatnou. V budoucnu však bude velmi zajímavé porovnání české a slovenské úpravy dědičného práva. Na Slovensku je doposud platný a účinný občanský zákoník z roku 1964, který je platný a účinný i v České republice. Ten odkaz neobsahuje. Přípravovaný návrh nového slovenského občanského zákoníku se zařazením odkazu počítá.

Právě existence více právních úprav byla jedním z důvodů pro diskuzi o přijetí nového občanského zákoníku. Unifikační snahy nebyly úspěšné. Stejně tak, snahy o novelizaci stávajícího zákona. Až v roce 1937 došlo k vypracování osnovy nesoucí označení Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník. Návrh obsahoval znění nového občanského zákoníku, jež měl být vydán ke dvacátému výročí vzniku republiky.³⁷ V souvislosti s tímto návrhem se začaly objevovat hlasy, které považovaly odkaz za zbytečný institut.³⁸ Důvodem, proč snahy o modernizaci VZO zůstaly pouze ve fázi návrhu, byla silná kritika zákona a také doba. V roce 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda. Situace, do které se náš stát dostal, znemožňovala unifikaci práva.³⁹ V souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku zažívá vládní návrh občanského zákoníku určitou renesanci, neboť je jeho velkým inspiračním zdrojem.

³⁶ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Civilní kodexy 1811- 1950- 1964*. Brno: Doplněk, 1993, s. 19- 26.

³⁷ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Civilní kodexy 1811- 1950- 1964*. Brno: Doplněk, 1993, s. 19- 26.

³⁸ SALÁK, Pavel. *Odkaz- římskoprávní institut ve světle českého práva 20. stol.* [online]. Dny práva, 2010 [cit. 12. února 2013]. Dostupné na <[http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_\(4066\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_(4066).pdf) >.

³⁹ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Civilní kodexy 1811- 1950- 1964*. Brno: Doplněk, 1993, s. 26.

Pro úplnost dodávám, že ABGB je doposud platný a účinný v Rakousku. Vzhledem k jeho stáří prošel několika novelami. V oblasti odkazu došlo konkrétně ke zrušení ustanovení 669-671, které upravovaly zřízení věna odkazem.

2.2 Občanský zákoník z roku 1950

Zákon z roku 1950 odkaz upravoval. Vznikal za dob komunismu a tehdejší ideály jsou v něm znát. Tento zákon měl vyjadřovat politické a hospodářské postuláty vládnoucí komunistické strany. Právní řád měl odrážet dosažené výsledky revoluce, měl usnadnit prosazení právního stavu vyhovujícího totalitní vládě komunistické strany a zlikvidovat demokratické právní hodnoty. Došlo k upřednostnění dědění ze zákona.⁴⁰ I přes toto upřednostnění se v zákoně z roku 1950 odkaz, který je spojen s děděním ze závěti, objevuje. Byť šlo jen o jediný paragraf a to § 537. Ten stanovil, že na odkaz se použijí přiměřeně ustanovení o dědictví a dědici.⁴¹ Karel Petrželka v knize *K otázkám nového občanského práva* uvádí, že úprava institutu odkazu v občanském zákoníku z roku 1950 není převzata z římského práva. Odkaz vidí spíše jako lidový institut, který vyhovuje tehdejším společenským potřebám. Konkrétně uvádí možnost pracujícího díky odkazu pamatovat na osoby, jimž je z nějakého důvodu zavázán. Zákon v sobě tak odráží dobu, v níž vzniknul.⁴²

Pojetí odkazu v občanském zákoníku z roku 1950 je jiné než pojetí v OZO a NOZ. Přesto mu ve své práci věnuji tuto podkapitolu, neboť se domnívám, že je potřebná k dotvoření představy postavení a proměnách odkazu v našem právním řádu.

Občanský zákoník z roku 1950 pojímal odkaz jako institut, kterým mohla být někomu zůstavena peněžitá částka nebo jiná movitá věc. Z toho vyplývá, že nemovitost a pohledávky předmětem odkazu být nemohly. Zákon umožňoval pouze odkaz jednorázové částky. Odkaz na opakující plnění byl vyloučen. To je naprosto odlišné pojetí než je v NOZ i OZO. Další odlišností od NOZ byla sama povaha odkazu. Už se nejednalo o obligační nárok, ale o nárok věcněprávní.⁴³ Tím došlo ke změně postavení odkazovníka. Měl obdobné postavení jako dědic, zatímco předešlá úprava na něj pohlížela jako na věřitele. Odkazovník věřitel nenabýval právo, ale pouhý nárok na vydání věci a díky postavení věřitele se nepodílel

⁴⁰ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Civilní kodexy 1811- 1950- 1964*. Brno:Doplňek, Rok 1993, s. 27-30.

⁴¹ Zákon č. 141/ 1950 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 65/ 1965 Sb. účinném ke dni 16. června 1965.

⁴² KNAPP, Viktor, PETRŽELKA, Karel, ŠKUNDIN, Zinovij. *K otázkám nového občanského práva*. Praha: Orbis, 1950, s. 62.

⁴³ SALÁK, Pavel. *Odkaz- římskoprávní institut ve světle českého práva 20. stol.* [online]. Dny práva, 2010 [cit. 12. února 2013]. Dostupné na<
[http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_\(4066\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_(4066).pdf) >.

na dlužích zůstavitele. Zde došlo občanským zákoníkem z roku 1950 ke změně.⁴⁴ Aby zde odkazovník neodpovídal za dluhy zůstavitele, musela být cena odkázané věci nepatrná vzhledem k ceně zanechaného majetku a zároveň souhrn odkazů nesměl činit více než čtvrtinu toho, co zůstane ze zanechaného majetku po odečtení dluhů.⁴⁵ Zákon nevynezoval konkrétně, co se rozumí slovem „nepatrná“. Toto slovo mělo být vykládáno vždy v konkrétní situaci. Posuzoval se poměr odkazované věci vzhledem k celkovému úhrnu aktiv.⁴⁶ Zákon se tímto snažil o ochranu zákonných dědiců. Úprava v novém občanském zákoníku převzala konstrukci z vládního návrhu občanského zákoníku a z obecného zákoníku občanského. Dle nového občanského zákoníku bude mít odkazovník opět postavení věřitele, nikoli postavení obdobné dědici, jako tomu bylo v zákoně z roku 1950.

Ochrana dědice tedy spočívala v zákonné konstrukci, kdy přesáhla-li celková hodnota odkazů jednu čtvrtinu zanechaného jmění, nastupovala povinnost všech odkazovníků poměrně přispět spolu s dědici na úhradu zůstavitelových dluhů s přihlédnutím k ceně věci získaných odkazem. Tato povinnost byla limitována výší ceny odkázaných věcí. Na první pohled by se mohlo zdát, že občanský zákoník z roku 1950 se tak přiklonil k spravedlivější úpravě, než byla úprava jemu předcházející, kdy se odkazovník na dlužích zůstavitele nepodílel nikdy a vše tak zůstalo pouze na bedrech dědice. Nesmíme ovšem zapomínat, že OZO i NOZ obsahují ustanovení poskytující dědici ochranu, respektive možnost, která se brání proti přijetí dědictví, které by bylo tak přetíženo odkazy, že sám dědic by z něj nedostal nic, popřípadě by na něj přešla pouze odpovědnost za zůstavitelovy dluhy. Mám na mysli možnost dědice odmítnout dědictví, princip falciidiánské kvarty a práva dědice vyhradivšího si soupis. Více se touto problematikou zabývám v kapitole Obtížení odkazem.

⁴⁴ KNAPP, Viktor, PETRŽELKA, Karel, ŠKUNDIN, Zinovij. *K otázkám nového občanského práva*. Praha: Orbis, 1950, s. 61- 62.

⁴⁵ § 537 zákona č. 141/ 1950 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 65/ 1965 Sb. účinném ke dni 16. června 1965.

⁴⁶ SALÁK, Pavel. *Odkaz- římskoprávní institut ve světle českého práva 20. stol.* [online]. Dny práva, 2010 [cit. 12. února 2013]. Dostupné na <[http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_\(4066\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_(4066).pdf) >.

3 Zařazení institutu odkazu v novém občanském zákoníku

Nový občanský zákoník, zákon č. 89/ 2012 Sb., je rozčleněn na pět částí. Problematika dědického práva je obsažena v části třetí. Tato část nese název absolutní práva majetková. Celá část třetí se dělí na tři hlavy. Dědické právo je obsaženo v hlavě třetí. Ta se dále dělí na osm dílů. Institut odkazu zaujímá díl třetí. Je vymezen paragrafy 1594 až 1632. Má tři oddíly. První oddíl nese název obecná ustanovení. Druhý oddíl se nazývá zvláštní pravidla o jednotlivých druzích odkazů. Třetí a tedy poslední oddíl pojednává o nabytí odkazu.

Na tomto místě bych uvedla pouze výčetem, obsah jednotlivých oddílů. Podrobněji se právní úpravou odkazu zabývám v následující kapitole. Oddíl první obsahuje úpravu zřízení odkazu, obtížení odkazem, pododkaz, náhradnictví při odkazech a odvolání odkazu. Oddíl druhý je členěn do čtyř pododdílů. První pododdíl obsahuje úpravu odkazu věcí určitého druhu. Druhý pododdíl se zabývá odkazem určité věci. Třetí pododdíl řeší problematiku odkazu pohledávky. Čtvrtý pododdíl se zabývá problematikou tzv. jiných odkazů. Jedná se konkrétně o odkaz dětem a příbuzným. Závěrečný oddíl zákonné úpravy odkazů v NOZ se nazývá nabytí odkazu. Jak sám název napovídá, obsahuje úpravu nabytí odkazu a dále problematiku práva odkazovníka na zajištění, uvolněného odkazu, práva dědice vyhradivšího si soupis a splnění poslední vůle správcem pozůstalosti.

Na první pohled se může zdát, že odkaz je v NOZ upraven uceleně na jednom místě. Není tomu tak. Výše uvedené představuje jádro zákonné úpravy odkazu. Pro úplnost je však nutné uvést, že ustanovení týkající se odkazu jsou obsažena i na jiných místech zákonné úpravy dědického práva. Jedná se zhruba o patnáct paragrafů. Tato zákonná konstrukce má své logické zdůvodnění. Odkaz je součástí závěti a proto se na něj v mnohém vztahují pravidla o jejím pořízení. Konkrétně se jedná o významná ustanovení o svědecké nezpůsobilosti, omylu v osobě, věci či v podstatných vlastnostech věci a ustanovení o vedlejších doložkách v závěti.

Již v jedné z úvodních kapitol této práce jsem zmínila, že nový občanský zákoník zavádí několik nových institutů. Odkaz tedy není jediný. Autoři nového zákona postupovali ve své práci natolik precizně, že na mnoha místech vymezili rozdíly a vzájemné vztahy mezi jednotlivými stávajícími a novými instituty. Tak v § 1477 vymezuje zákon, co se rozumí odkazem a výslovně stanovuje, že odkazovník není dědicem.⁴⁷ Dalším místem v NOZ, kde dochází k vymezení odkazu vůči jinému institutu je § 1594 odst. 2. V něm je vytčen rozdíl

⁴⁷ § 1477 NOZ.

mezi odkazem a darováním pro případ smrti.⁴⁸ Tento paragraf se ve svém znění shoduje s první větou § 2063. Toto ustanovení upravuje darování pro případ smrti. Na obou místech je stanoveno, že darování se bude posuzovat za specifické podmínky jako odkaz. Onou podmínkou je skutečnost, že obdarovaný musí dárce přežít.⁴⁹ Významným rozdílem mezi oběma instituty je jejich odvolatelnost. Odkaz odvolatelný je. V případě darování pro případ smrti není možné dar odvolat.⁵⁰ Rozdílné je také zařazení těchto institutů v NOZ. Ustanovení o odkazech patří do absolutních práv majetkových. Darování pro případ smrti je zařazeno do relativních práv majetkových.

Z výše řečeného je zřejmé, že institut odkazu dostal v novém občanském zákoníku poměrně velký prostor. Zejména pokud budeme srovnávat jeho úpravu v předešlých zákonech. Jak jsem již zmínila v úvodu této práce, v občanském zákoníku z roku 1964 tento institut zcela chybí. Úprava z roku 1950 jej sice obsahovala, avšak nebyla zdaleka tak rozsáhlá, propracovaná a svým obsahem se o odkaz v jeho dnešním smyslu ani nejednalo.

Fakt, že ne všechny otázky, týkající se problematiky odkazu nejsou řešeny na jednom místě, tedy v díle třetím, nazvaném odkaz, nepovažuji za nedostatek zákonné úpravy. Spíše naopak. Takové řešení se mi velmi líbí. Bylo by zbytečné, aby ustanovení o svědecké nezpůsobilosti, omylu a vedlejších doložkách byla uvedena v díle týkající se závěti a odkazu zvlášť. Jelikož princip je stejný není důvod zákonnou úpravu zbytečně dublovat.

⁴⁸ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Obcanskyzakonik.justice.cz. 3. února 2012 [cit. 10. října 2012]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. s. 397.

⁴⁹ § 1594 odst. 2 NOZ.

⁵⁰ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 478.

4 Zákonná úprava odkazu v novém občanském zákoníku

O zákonné úpravě odkazu bylo částečně pojednáno již v předchozí kapitole. Tato kapitola je oproti předcházející zaměřena více prakticky. Jejím účelem je rozbor zákonné úpravy odkazu, hledání jejích problematických aspektů a odpovědí na ně. Při psaní této kapitoly jsem se musela potýkat s minimem zdrojů, které by se dané problematice věnovaly. Dokonce sama důvodová zpráva k NOZ na vysvětlení zákonné úpravy na mnoha místech rezignovala. Do budoucna by se řešení konkrétních problémů zákonné úpravy mělo stát tím, na co by se měla odborná veřejnost zaměřit.

4.1 Zřízení odkazu

Zřízení odkazu je upraveno v § 1594-1596. Zřízení odkazu zůstavitelem znamená zřízení pohledávky na vydání určité věci nebo na zřízení určitého práva. V případě věci se může jednat o jednu nebo i několik věcí určitého druhu.⁵¹ Samu podstatu odkazu jsem rozebírala hned v první kapitole této práce. Z tohoto důvodu se na tomto místě už nebudu vracet k rozdílům mezi odkazem a dědictvím a odkazovníkem a dědicem, nýbrž přejdu rovnou k problematice zřízení odkazu.

NOZ převzal z OZO možnost zřídit některé druhy odkazů. Jedná se o odkaz určité věci, odkaz věci určených podle druhu, odkaz pohledávky a odkaz opakujících se dávek. Mimo to upravoval OZO ještě odkaz nabytku⁵², schránky⁵³, domácího nářadí, drahokamů, šperků, zlata, stříbra, prádla, ekypáží⁵⁴ a hotovostí.⁵⁵ Je nepochybné, že tyto věci budou moci být odkázány i dle NOZ. Jejich odkázání bude posuzováno jako odkaz určité věci a věci určitého druhu.

Odkaz zřizuje zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti. Těmi jsou závěť, dovětek⁵⁶ a dědická smlouva.⁵⁷ Z jejich zákonné úpravy vyplývá, že odkaz bude zřízen vždy písemnou

⁵¹ § 1477odst. 1 NOZ.

⁵² Dle § 674 ABGB se mohlo jednat pouze o věci sloužící k užívání bytu, jež byly ve slušném stavu.

⁵³ Schránkou se zde rozumí věc, v níž je možno uschovat jiné věci. Buď měla povahu samostatné věci, nebo byla pouhou součástí celku. V prvním případě měl odkazovník nárok na schránku samotnou, nikoli na její obsah, pokud se ovšem nejednalo o schránku, která byla bezcenná. V případě odkazu schránky, jež byla pouze součástí celku, nebyla předmětem odkazu schránka sama, nýbrž věci, pro jejichž uschování sloužila a které v ní byly v době zůstavitelovi smrti. KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. Praha: Všehrad, 1933, s. 114.

⁵⁴ Dle § 679 ABGB se ekypáží rozumí tažní koně a k nim patřící vůz s postrojem sloužící pohodlí zůstavitele.

⁵⁵ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. Praha: Všehrad, 1933, s. 114.

⁵⁶ Dle § 1498 NOZ lze dovětkem zřídit odkaz, stanovit dědici či odkazovníku podmínku, doložit čas a uložit příkaz. Pro dovětek se obdobně užijí ustanovení upravující závěť. Dovětkem, na rozdíl od závěti, nelze samostatně povolovat dědice.

formou, ledaže by jej zřídil zůstavitel v závěti pořízené s úlevami.⁵⁸ Platné poslední pořízení bylo jednou ze tří podmínek pro zřízení odkazu i v obecném zákoníku občanském. Zůstavitel musí dle NOZ i OZO splňovat podmínku způsobilosti pořizovat pro případ smrti. K odkazovníku je také vázána podmínka. Může jím být pouze osoba mající dědickou způsobilost.⁵⁹ V souvislosti s obsahem posledního pořízení může nastoupit první problém. Co když zůstavitel přiznával některým slovům zvláštní smysl a jeho pořízení pro případ smrti je napsáno ve stejném duchu? Dle § 655 OZO se při výkladu zůstavitelovi vůle musí k takovému zvyku zůstavitele přihlídnout. NOZ řeší tento problém v § 1494 odst. 2 stejným způsobem.

Obecně platí pravidlo, že zůstavitel může odkaz zřídit, pokud má způsobilost pořídit závěti. Zde nastává problém. Jak respektovat vůli zůstavitele v případech, kdy ten nemá plnou způsobilost právně jednat?⁶⁰ Toto není nový problém. Stejný problém musí řešit i náš současný OZ. NOZ vychází z obdobného principu. Při posouzení dané situace se přihlídnou k obecné úpravě svéprávnosti. Osoba nezpůsobilá právně jednat může odkázat předměty malé hodnoty. Takové řešení má své opodstatnění. Je správné, aby mohl dotýčný se svým majetkem naložit dle svého uvážení, pokud vzhledem k jeho rozumové a volní vyspělosti je schopen pochopit význam svého jednání, jestliže to zároveň nepřekračuje běžné každodenní záležitosti.⁶¹

NOZ umožňuje zřídit odkaz ve prospěch dědice nebo třetí osoby. Dokážu si představit, že by se zůstavitel chtěl tímto způsobem odměnit dědici, který se na vzniku a zachování jeho majetku podílel více, než ostatní dědicové. Pokud by dědici odkaz zřízen nebyl, je pravděpodobné, že zůstavitel odkáže věc osobě, s níž jej váže z různých důvodů silné pouto, popřípadě vděk. Dále může zůstavitel zřídit odkaz i zákonným dědicům, jestliže povolá dědice a zároveň stanoví, že tento dědic nemá dědit určitou věc.⁶² Ve prospěch dědice či více spoludědicům má zůstavitel možnost zřídit přednostní odkaz. Tímto se na ně bude pohlížet

⁵⁷ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Obcanskyzakonik.justice.cz. 3. února 2012 [cit. 18. listopadu 2012]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. s. 396- 397.

⁵⁸ Dle § 1532 NOZ se pro závěť vyžaduje písemná forma. Výjimka platí pro závěť pořízenou s úlevami. Obdobné platí dle § 1498 NOZ i pro dovětek. Pro dědickou smlouvu se vyžaduje dle § 1582 NOZ forma veřejné listiny.

⁵⁹ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 221 (§ 647 OZO).

⁶⁰ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 397.

⁶¹ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 397-398.

⁶² § 1594 odst. 1 NOZ.

jako na odkazovníky.⁶³ Taková osoba bude tedy dědicem a zároveň odkazovníkem. Jakožto dědic obdrží svůj dědický podíl. Vedle toho mu vznikne nárok na odkázanou věc. Některým dědicům se takový postup jistě nebude líbit. Podstatné je ale dodržení autonomie vůle zůstavitele. A to i na úkor spokojenosti dědiců.

NOZ umožňuje zřízení odkazu ve prospěch osoby fyzické a osoby právnické. Co se týče právnických osob, můžeme konstatovat, že jejich postavení v oblasti dědického práva bude po nabytí účinnosti NOZ lepší než jak je tomu v OZ. Náš doposud účinný občanský zákoník umožňuje zůstaviteli v § 477 odst. 2 zřídit závětí nadaci nebo nadační fond. NOZ jde dál a umožňuje zřízení odkazu ve prospěch jakékoli právnické osoby. Může se jednat jak o právnickou osobu již existující, tak i o tu, jež má teprve vzniknout. Ve druhém případě musí být ovšem dodržen zákonný časový požadavek. Daná právnická osoba musí vzniknout nejpozději do jednoho roku po smrti zůstavitele.⁶⁴ Volba roční lhůty je ze strany autorů NOZ dobrým řešením respektujícím proces vzniku právnické osoby.

Sám NOZ počítá s tím, že zůstavitel bude zřizovat odkazy nejen ve prospěch jednotlivě určených osob, ale také ve prospěch skupin. Zákon považuje za nejčastější povolanou skupinu příbuzné. Další frekventovanou variantu vidí ve zřizování odkazů k dobročinným, veřejně prospěšným a podobným účelům. Způsob podělení odkazu mezi tyto osoby či účely může zůstavitel nechat na dědici, třetí osobě nebo jej může určit sám.⁶⁵ To bude dle mého názoru nejčastější způsob. Zůstavitel zřídí odkazy v určité hodnotě, přičemž bude mít alespoň v hrubých obrazech představu možného využití odkazu. Odkáže-li například nějakou částku na dobročinné účely, nemůže vědět, na co konkrétního ji dobročinná organizace využije. Bude však znát okruh působnosti této organizace a bude tak mít možnost rozhodnout se, zda s jejími cíli sympatizuje. Odkáže-li věc skupině příbuzných, pak za tímto gestem bude samozřejmě rozvaha, z jakého důvodu je odkaz zřizován právě v jejich prospěch. Zůstavitel při výběru zohlední, zda dané osoby odkaz potřebují, zda jej využijí, popřípadě zda jim jej chce zanechat bez ohledu na jejich potřeby.

Ideální je, podělí-li zůstavitel odkazy sám. Na situace, kdy tak neučiní, pamatuje zákon. Ten umožňuje ponechat toto určení na dědici nebo třetí osobě. Na základě stejného principu se vyřeší situace, kdy se zůstavitel k podělení skupiny osob odkazem nevyjádří.

⁶³ § 1596 NOZ.

⁶⁴ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Obcanskyzakonik.justice.cz. 3. února 2012 [cit. 18. listopadu 2012]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. s. 359- 360.

⁶⁵ § 1600 NOZ.

V tomto případě rozhodne dědic. Nejzazší možností je provedení této volby rozhodnutím soudu. Ten tak učiní, není-li dědic schopen volbu provést sám.⁶⁶ Tento způsob provedení volby naznačuje dvě situace. Za prvé, zůstavitel chtěl pouze zřídit odkaz, ale kolik z něj komu připadne, je mu již jedno. Zůstavitel tak může učinit ve snaze být tímto způsobem někomu prospěšný. Popřípadě všechny osoby a účely, vůči nimž prospěch odkazu směřuje, jsou mu stejně milé a mají pro něho stejnou hodnotu. Druhým případem je situace, kdy bude mít zůstavitel velmi podobné smýšlení jako jeho dědicové, což mu zaručí naplnění jeho vůle i bez přenesení na písemný podklad. Věřím, že taková situace může nastat. Vnímám ji však jako silné morální pouto mezi zůstavitelem a dědicem, který v jeho důsledku podělí odkazy, tak jak by to odpovídalo představě zůstavitele. Tuto představu mu mohl zůstavitel sdělit osobně, soukromou korespondencí, popřípadě mohl dědic obsah zůstavitelova přání vyzorovat z jeho životních postojů. Této mé teorii by se dalo namítnout přílišné založení na morálních hodnotách. Její odpůrce bych přesvědčila argumentem, že chce-li zůstavitel něco odkázat a volbu ponechá dědici, musí minimálně znát povahu, vlastnosti a chování dědice. Musí si být vědom, dobrého vzájemného vztahu. V opačném případě bude logičtější, podělí-li zůstavitel odkaz sám. Vezměme v úvahu i fakt, že odkaz není nezbytnou součástí pořízení pro případ smrti. Rozhodne-li se jej zůstavitel využít, učiní tak s uvážením všech okolností. Proto se domnívám, že k situacím, kdy o podělení bude rozhodovat soud, bude v praxi docházet spíše výjimečně a to zejména z počátku účinnosti nového občanského zákoníku. Bude to podle mě spíše důsledek nedostatečného seznámení se s relativně novou právní normou. Tímto nechci nikterak podceňovat neodbornou veřejnost. Jde o logický vývoj situace. Do doby, než se nový zákon dostane více do povědomí svých adresátů, bude si právní laik vykládat nová ustanovení po svém.

Dojde-li situace přece jen do fáze, že o podělení odkazu bude muset rozhodnout soud, nabízí se dvě situace. Buď podělí odkaz rovným dílem mezi všechny odkazovníky, nebo bude zjišťovat skutečnou vůli zůstavitele. Ve prospěch první možnosti hovoří myšlenka, že pokud zůstavitel jednotlivé díly neurčil a neurčil ani osobu, která by je určila, byla jeho vůle taková, ať každý dostane stejně. Toto neříká zákon, jedná se o mé nahlížení na problém. Druhá možnost zjišťování vůle zůstavitele je složitější. Avšak sama dikce zákona říká, že se má závěť vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele.⁶⁷ Ze znění § 1600 NOZ ani

⁶⁶ § 1600 NOZ.

⁶⁷ § 1494 odst. 2 NOZ.

z důvodové zprávy nelze dle mého názoru jednoznačně odvodit, zda se jedná o první, či druhý mnou popsany případ. Proto odpověď na tuto otázku bude muset nalézt až praxe.

Rozhodování soudů uvedené u § 1600 NOZ by se mělo v budoucnu stát spíše nejzazším řešením. Soudy jsou v současnosti již dost zahlcené velkým množstvím soudních sporů. Řízení trvají v některých případech velmi dlouhou dobu. Řízení o rozhodování o určení odkazovníků vnímám jako jedno z těch, které by soud spíše zatěžovaly. Pro úplnost je však nutné zmínit i názor opačný. Autoři NOZ neopomíjeli jeho dopad na soudní praxi. Jeden z hlavních tvůrců NOZ, profesor Eliáš, považuje nárůst soudních sporů za logický vývoj související se zařazením nových institutů do NOZ. Založí-li, nová právní úprava lidem nová subjektivní práva, je jim tím dána možnost tato práva náležitě využívat. Budou-li lidé tato práva využívat, z logiky věci dříve či později ke sporu může dojít. Podle profesora Eliáše je potřeba si uvědomit, proč je NOZ vytvářen a k prosazení zájmů kterých osob má sloužit. V žádném případě touto skupinou nejsou právníci, ale adresáti nového kodexu. NOZ má za cíl vytvořit pro své adresáty standard k prosazení jejich soukromých zájmů, jaký je poskytován ve většině evropských států. Proto není podstatné, zda se bude část odborné veřejnosti cítit nadměrně obtěžována případy vznikajících adresátům z uplatňování jejich subjektivních práv, která NOZ nově zakládá.⁶⁸ Byť jsem zmínila, že se obávám možného dopadu nových institutů na již tak dost přetížené soudnictví, musím dát profesorovi Eliášovi za pravdu.

Na závěr této kapitoly jsem vybrala dva judikáty vztahující se k OZO. Právě tato judikatura spolu s judikaturou stávající pomůže překlenout období vytváření judikatury nové.⁶⁹ Mám za to, že obdobné situace mohou nastat i v dnešní době.

První judikát se týká upřesnění odkazu. Dle rozhodnutí nejvyššího soudu Gl. U. 6522 „*odkazovníkův závazek vyplatiti část příjmů z odkázaného statku dědicům, zakládá odkaz v jejich prospěch.*“⁷⁰ Toto považuji za rozhodnutí směřující k upřesnění výkladu odkazu. Domnívám se, že by se v budoucnu mohlo jednat o častou situaci, proto zde toto rozhodnutí uvádím. Může být pro naši rozhodovací praxi vodítkem k nalezení vhodného řešení.

Druhé rozhodnutí se týká situace, kdy „*odkazovník, bydlící v tuzemsku jest oprávněn domáhati se na dědici vyplacení odkazů v Kč, třebas pozůstalost byla projednána v cizině (ve*

⁶⁸ ELIÁŠ, Karel. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 636- 637.

⁶⁹ MLSNA, Petr. Návrh občanského zákoníku- víra v pokrok. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 11, s. II.

⁷⁰ Rozhodnutí Gl. U. 6522, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 223 (§649 OZO).

*Vídni) a odevzdací listina stanovila pro výplatu cizí (rakouskou) měnu“.*⁷¹ Vzhledem k rozvoji evropské integrace, otevřeným hranicím a velkým možnostem cestovat, pracovat a žít v zahraničí, může nastat situace, kdy bude dědictví vypořádáno v cizině a odkazovník bude tuzemec. V současnosti nevydaly orgány Evropské Unie žádné nařízení, které by tuto problematiku výslovně upravilo. Nařízení Brusel I. a Brusel II. bis výslovně stanoví, že problematiku dědictví neupravují. Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním se zabývá pouze určením soudní příslušnosti. Samotný předpis pro určení měny pro výplatu dědictví tedy vydán nebyl. V daném případě bude postup následující: Odkazovníku bude peněžitá částka připsána na jeho účet vedený u bankovního ústavu. Půjde-li si danou částku vybrat, bude si odkazovník moci zvolit měnu dle možností, které mu daný peněžní ústav umožní.

4.1.1 Náhradnictví při odkazech

Zůstavitel má při zřízení odkazu možnost učinit opatření pro případ, že by jím určený odkazovník odkaz nenabyl. Zákon mu nabízí stejné řešení jako v případě dědice. Zůstavitel může odkazovníku ustanovit náhradníka nebo svěřenského nástupce.⁷² Na ustanovení náhradníka nebo svěřenského nástupce se dle § 1601 NOZ přiměřeně použijí ustanovení § 1507 až 1524 NOZ o náhradnictví a svěřenském nástupnictví.

Náhradník je osoba, jež obdrží odkaz namísto původního odkazovníka, který odkaz nenabyl. Záleží pouze na vůli zůstavitele, zda povolá náhradníka pro všechny případy, kdy odkazovník odkaz nenabude nebo vyspecifikuje konkrétní případy. Náhradníka lze ustanovit i náhradníkovi. Je-li náhradníků několik, bude odkaz náležet tomu z nich, kdo je nejbližší osobě, jež odkaz nenabyla. Obecně se na náhradníky budou vztahovat omezení stanovená pro odkazovníky, kteří odkaz nenabyl. Neplatí to však bezvýjimčně. Existují dvě výjimky. Tou první je případ, kdy zůstavitel výslovně vyloučí dopad omezení na náhradníky. Druhá výjimka je způsobena osobní povahou omezení, které nelze na náhradníka převést. Náhradnictví zaniká vznikem odkazovníkova práva na vydání odkazu. Za povolání náhradníka se bude posuzovat i situace, kdy z projevu vůle zůstavitele nelze jednoznačně

⁷¹ Rozhodnutí Gl. U. 5595, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 224 (§649 OZO).

⁷² *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze).* [Obcanskyzakonik.justice.cz](http://obcanskyzakonik.justice.cz). 3. února 2012 [cit. 20. února 2013]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. s. 399.

určit, zda povolal náhradníka nebo svěřenského nástupce.⁷³ Za náhradníka mohou být povoláni také spoludědicové. V takovém případě se má za to, že zůstavitelova vůle byla podělit je v poměru, v jakém podělil dědice. Jsou-li náhradníky spoludědicové a třetí osoba, situace se pozmění. Uvolněný poměr připadne všem rovným dílem. To za předpokladu, že zůstavitel neprojevil jinou vůli.⁷⁴

Za svěřenského nástupce povolává osobu zůstavitel. Může být učiněno výslovně i mlčky. Svěřenské nástupnictví znamená, že osoba obdrží odkaz, který ovšem musí přenechat další osobě, jestliže dojde k události stanovené v pořízení pro případ smrti.⁷⁵ Za svěřenské nástupnictví tedy považujeme situaci, kdy zůstavitel povolá svému odkazovníku odkazovníka, povolá-li za odkazovníka osobu, která v době smrti zůstavitele ještě není na světě nebo povolá-li odkazovníka s podmínkou, či na určitou dobu.⁷⁶ Odkazovník, jemuž byl zřízen svěřenský nástupce, je v postavení poživitele. Může odkaz užívat, brát z něho plody a užitky. Nesmí jej však zcizit. Jeho povinností je uchovat odkaz pro svěřenského nástupce. Je-li odkazem věc nemovitá nebo jiná věc podléhající zápisu do veřejného seznamu, je potřeba svěřenské nástupnictví do tohoto seznamu uvést. Důvodem je ochrana svěřenského nástupce a třetích osob. Svěřenské nástupnictví zanikne v důsledku odpadnutí všech svěřenských nástupců nebo neexistence případu, pro který bylo zřízeno.⁷⁷ Nejpozději zaniká uplynutím sta let od smrti zůstavitele. Skutečnost, že zůstavitel nařídil pro jeho zánik delší dobu, by neměla právního významu.⁷⁸

Zřizuje-li zůstavitel odkazovníku svěřenského nástupce, může ponechat odkazovníku právo s odkazem volně nakládat. Jestliže se tak nestane, pak odkazovník takovou volnost nemá. Je mu sice dovoleno zcizit nebo zatížit předmět odkazu, avšak to za podmínky, že svěřenský nástupce s tím projeví souhlas. Zákon pro takový souhlas vyžaduje formu veřejné listiny.⁷⁹ Souhlas svěřenského nástupce nebude zapotřebí ve specifické situaci, kdy jeho souhlas může nahradit soud. Učiní tak na návrh odkazovníka v situaci, kdy bude zapotřebí odkaz zatížit nebo zcizit, aby byla zachována péče řádného hospodáře nad dotčeným odkazem. Soud bude vždy brát na zřetel zájem svěřenského nástupce.⁸⁰ Na soud se může obrátit také svěřenský nástupce. Může se dožadovat stanovení způsobu a rozsahu nakládání

⁷³ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 374-375.

⁷⁴ § 1510 NOZ.

⁷⁵ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 374-377.

⁷⁶ § 1513 NOZ.

⁷⁷ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 377-379.

⁷⁸ § 1515 odst. 2 NOZ.

⁷⁹ § 1522 odst. 1 NOZ.

⁸⁰ § 1522 odst. 2 NOZ.

s odkazem, jež přináší plody nebo užitky.⁸¹ Může dojít k situaci, kdy odkazovník naloží s odkazem způsobem, který maří, či omezuje práva svěřenského nástupce, který s takovým postupem neprojevil souhlas. Účinky, které nastupují, se dělí do dvou kategorií, dle toho, zda je odkazem věc, jež se zapisuje do veřejného rejstříku, či zda se o takovou věc nejedná. V případě zápisu věci do veřejného rejstříku, nebude úkon odkazovníka vůči svěřenskému nástupci právně účinný.⁸² Jestliže se věc do veřejného seznamu nezapisuje, může se svěřenský nástupce domáhat u soudu vyslovení, že jednání odkazovníka není v takovém případě vůči němu právně účinné.⁸³ Na základě tohoto rozboru můžeme konstatovat, že pro odkazovníka bude mnohem výhodnější, stane-li se náhradníkem, nikoli svěřenským nástupcem.

4.1.2 Odkaz a vedlejší doložky v závěti

Velkou novinkou, s níž přichází NOZ, je možnost zůstavitele připojit ke své závěti vedlejší doložky. Současný OZ toto neumožňuje.⁸⁴ Vzhledem k tématu mé diplomové práce se budu zabývat problematikou vedlejších doložek pouze ve vztahu k osobě odkazovníka.

Doložky jsou jedním z projevů respektu k vůli zůstavitele. Nicméně zůstavitel bude přesto do určité míry ve své vůli limitován a za určitých okolností nebude jím stanovená doložka vyvolávat právní účinky. Především se bude jednat o doložky, jejichž jediným skutečným cílem bude zřejmé obtěžování dědice a analogicky i odkazovníka. Stejná konstrukce je nastavena pro doložky odporující veřejnému pořádku a doložky nesrozumitelné. O nesrozumitelnost půjde v případě, kdy se nepodaří zjistit, co zůstavitel doložkou zamýšlel. Ani tímto výčet podmínek, k nimž se nebude přihlížet, nekončí. Po vzoru OZO nebude mít právní účinky vedlejší doložka příkazující nebo zakazující uzavřít manželství a setrvání v něm. Oproti OZO vztahuje NOZ tento následek i pro podmínku vztahující se k registrovanému partnerství.⁸⁵ Toto je samozřejmě jeden z projevů moderní doby. V době účinnosti OZO nebylo registrované partnerství myslitelné.

Uloží-li zůstavitel odkazovníku podmínku, nebude se vztahovat na jejich náhradníky, nestanoví-li zůstavitel jinak. Pokud podmínka směřuje k jednání, které může být opakováno, bude zapotřebí, aby jej odkazovník vykonal po smrti zůstavitele. Zda takové jednání vykonal

⁸¹ § 1523 NOZ.

⁸² § 1524 odst. 1 NOZ.

⁸³ § 1524 odst. 2 NOZ.

⁸⁴ Dle § 478 OZ nemají jakékoli podmínky připojené k závěti právní účinky.

⁸⁵ BEDNÁŘ, Václav. *Vedlejší doložky v závěti* [online]. Právní- symposium.cz, 24. dubna 2012 [cit. 30. ledna 2013]. Dostupné na < http://www.pravni-symposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společného%20jmení%20manželů/Bednář_Vedlejší%20doložky%20závěti.pdf>.

již před zůstavitelovou smrtí, nebude v tomto případě rozhodné. Podmínky nemravné, nezákonné a nesrozumitelné se berou, jako by v závěti vůbec nebyly. Obdobně se nahlíží na výše zmíněnou podmínku, aby odkazovník neuzavíral manželství. Na nemožnou rozvazovací podmínku se nahlíží, jako by vůbec napsána nebyla. Nemožná odkládací podmínka je neplatná. Pokud by těchto pravidel nebylo, odkazovník povolán na základě neplatné podmínky by byl povolán neplatně.⁸⁶

Zůstavitel může určit, že nárok na vydání odkazu vyvstane odkazovníku až po uplynutí určité doby. Zda taková doba nastane, nemusí být jisté. Pak se na takové určení času nahlíží jako na nemožnou podmínku a ustanovení bude neplatné. Pokud se zůstavitel pouze zmýlí, nebude určení času v důsledku takového omylu stíháno neplatností, pokud se omyl prokázal způsobem, o němž nebude pochyb.⁸⁷

Poslední vedlejší doložkou je příkaz. Na příkaz se nahlíží jako na rozvazovací podmínku.⁸⁸ Jestliže ji odkazovník nesplní nebo nedodrží, odkaz nenabude. Nezákonný nebo nemožný příkaz takové důsledky vyvolávat nebude. Na příkaz bránící zcizit nebo zatížit věc se hledí, jako by vůbec učiněn nebyl. Bude-li odkaz nesplnitelný, obdrží jej odkazovník, aniž by jej splnil. Výjimkou bude situace, kdy by tomu bránila vůle zůstavitele obsažená v posledním pořízení. To za předpokladu, že jeho nesplnitelnost nezavinil sám. Příkaz, který je nezákonný nebo nemožný je neplatný. Jestliže zůstavitel přikáže v závěti vydat něco z pozůstalosti třetí osobě, nebude se jednat o příkaz, nýbrž o odkaz.⁸⁹ Zavedení vedlejších doložek je správným krokem. Odkazovník si může vybrat. Buď obsah vedlejší doložky splní, nebo může odkaz odmítnout.

4.2 Obtížení odkazem

Úprava obtížení odkazem je obsažena v § 1597 a v § 1598. Zůstavitel je do určité míry limitován tím, koho odkazem obtíží, neboť obtíženým může být pouze osoba mající

⁸⁶ KARHANOVÁ: *Závěť v návrhu...*, s. 160.

⁸⁷ KARHANOVÁ: *Závěť v návrhu...*, s. 160- 161.

⁸⁸ V pochybnostech, zda se jedná o příkaz, či podmínku platí, že se jedná o příkaz. Jestliže zůstavitel přikáže dědici, aby někomu něco vydal, bude je jednat o odkaz. Viz BEDNÁŘ, Václav. *Vedlejší doložky v závěti* [online]. Právni- symposium.cz, 24. dubna 2012 [cit. 30. ledna 2013]. Dostupné na < http://www.pravni-symposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společné%20jmění%20manželů/Bednář_Vedlejší%20doložky%20závěti.pdf>.

⁸⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Vedlejší doložky v závěti* [online]. Právni- symposium.cz, 24. dubna 2012 [cit. 30. ledna 2013]. Dostupné na <http://www.pravni-symposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společné%20jmění%20manželů/Bednář_Vedlejší%20doložky%20závěti.pdf>.

z pozůstalosti nějaký prospěch. Takovými osobami jsou dědic a odkazovník.⁹⁰ Je-li dědiců více, pak jim dle obecného pravidla připadají odkazy k tíži v poměru jejich dědických podílů. Na toto určení nebude mít vliv ani skutečnost, že odkázaná věc je ve vlastnictví jednoho z obtížených dědiců.⁹¹ Komentář k OZO uvádí, že určení poměru je významné pro následný regres mezi obtíženými. Ti byli dle tehdejšího § 820 zavázáni odkazovníkům na principu všichni za jednoho a jeden za všechny⁹². Taková právní konstrukce není podle mne šťastným řešením. Nabízí se totiž otázka, zda dědic- vlastník věci, nebude oproti ostatním dědicům znevýhodněn. Celý problém spočívá ve velikosti jednotlivých dědických podílů a hodnoty odkazu. Nepominutelným dědicům poskytuje zákon ochranu v § 1644 odst. 1 NOZ, kde stanovuje povinnost nezatížit povinný díl nepominutelného dědice. Ostatní dědice chrání zákon v § 1598 NOZ, kde výslovně zakotvuje princip tzv. falcidiánské kvarty, tedy, že každý dědic musí z hodnoty dědictví nabýt nejméně jednu čtvrtinu odkazy nezatíženou. Neřeší však případy, kdy zásada falcidiánské kvarty bude splněna, ale bude výrazný rozdíl mezi hodnotou jednotlivých dědických podílů a hodnotou odkazu. Dědic, vlastník věci, může nakonec získat pouze onu jednu čtvrtinu, zatímco podíly ostatních dědiců budou výrazně větší. Vnímám zde velkou podobnost s institutem pododkazu. O pododkaz se jedná, jestliže zůstavitel obtíží odkazem odkazovníka. Dále v této právní konstrukci vnímám ještě jeden problém. Odkáže-li zůstavitel věc patřící dědici, zasahuje tím do cizího vlastnického práva. Tomuto zásahu se dědic může vyhnout odmítnutím dědictví. Předpokládám, že ve většině případů tak však dědic neučiní, kvůli prospěchu, který bude z pozůstalosti mít. NOZ sice umožňuje se uvedenému zásahu do vlastnického práva vyhnout, přesto se domnívám, že je to věc, která je způsobilá vyvolávat negativní diskuzi ve společnosti do doby, než se NOZ více zažije do právního povědomí.

Popsaný způsob obtížení odkazem je obecným postupem. Může však nastat i situace jiná. Zůstavitel sám může přikázat jednotlivému spoludědici, aby odkaz splnil. Obdobně může učinit i v případě odkazovníka.⁹³ Domnívám se, že ve většině případů obtíží zůstavitel dědice. Dle mého názoru bude odkaz zejména v počátcích účinnosti NOZ institutem, díky němuž zůstavitel odmění sobě milou osobu nespádající do okruhu zákonných dědiců nebo pro něj

⁹⁰ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Obcanskyzakonik.justice.cz. 3. února 2012 [cit. 5. února 2013]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. s. 398.

⁹¹ § 1597 NOZ.

⁹² ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 565 (§ 820 OZO).

⁹³ § 1597 NOZ.

bude prostředkem, kterak alespoň jednou za život vykonat nějaké dobro. Takovým dobrem mám na mysli například odkaz chudým. Zůstavitel bude odkazy zřizovat proto, aby na něj odkazovník nezapomněl, ne aby mu přiděloval starost. Přiznávám, že mé největší výhrady právní úpravy odkazů směřují k pododkazu, který může svojí hodnotou převyšovat hodnotu odkazu. Odkazovníku tak není poskytována taková ochrana, jako je poskytována dědici v podobě falcidiánské kvarty. V takovém případě je na uvážení odkazovníka, zda mu odkaz přinese prospěch a přijme jej nebo mu pouze způsobí nadměrné starosti, tudíž jej nenabude.

Zůstavitel musí mít při zřizování odkazů na paměti, že každému dědici musí z hodnoty dědictví zůstat nejméně čtvrtina, která nebude zatížena odkazy. Pokud by zůstavitel toto zatížení překročil, dědic má právo na poměrné zkrácení odkazu.⁹⁴ Toto pojetí je projevem zásady spravedlnosti. Poměrné zkrácení však nenastává automaticky. Jedná se o dědicovo právo. Proto pokud bude chtít, může zůstavitelovu vůli splnit v celém rozsahu. Požadavek, aby dědici z dědictví obdržel alespoň čtvrtinu, je projevem tzv. falcidiánské kvarty.⁹⁵ Podstatným rozdílem mezi ABGB a NOZ je neexistence principu falcidiánské kvarty v ABGB, zatímco v NOZ tento princip platit bude.⁹⁶ Falcidiánská kvarta je institut převzatý z římského práva. Svě jméno dostala podle zákona, který ji čtyřicet let před Kristem upravil. Jednalo se o Falcidiův zákon. V něm bylo stanoveno, že dědici musela po odečtení hodnoty odkazů zůstat čtvrtina celého dědictví. Pokud by zůstavitel tuto podmínku nesplnil, pak platilo pravidlo, dle něhož odkazy, které zkracovaly dědicovu čtvrtinu, mohl dědic poměrně snížit a odkazy se ve své přesahující míře považovaly za neplatné.⁹⁷ Falcidiánská kvarta nebyla v inspiračním zdroji NOZ, tedy v ABGB upravena. JUDr. Mgr. Ondřej Horák, Ph. D., zabývající se právními dějinami, rozebírá zařazení principu falcidiánské kvarty do NOZ v článku *Falcidiánská kvarta v novém občanském zákoníku*. Připouští možnost, že zařazení tohoto principu, přes jeho absenci v hlavních inspiračních zdrojích NOZ, se může zdát nekoncepčním. Nekoncepčnost můžeme spatřovat v zavedení nového principu, který dosud v našem právu nebyl a jenž vychází z římského práva, které na našem území nikdy neplatilo. JUDr. Horák upozorňuje na nutnost hledat odpověď, proč byl tento princip do NOZ zařazen. Na počátku rekodifikace se vycházelo z myšlenky přirozené slušnosti, vlastní česko-

⁹⁴ § 1598 NOZ.

⁹⁵ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 398-399.

⁹⁶ SALÁK, Pavel. *Odkaz- římskoprávní institut ve světle českého práva 20. stol.* [online]. Dny práva, 2010 [cit. 12. února 2013]. Dostupné na <[http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_\(4066\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_(4066).pdf) >.

⁹⁷ KINCL, Jaromír, SKŘEJPEK, Michal, URFUS, Valentin. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 310.

rakouskému dědickému právu. Než dospěl NOZ do své konečné podoby, došlo k odchýlení z této cesty. V případě falcidiánské kvarty se tak stalo ve prospěch ochrany dědiců.⁹⁸

Je otázkou k diskusi, zda je zavedení tohoto principu krok správným směrem. Na jedné straně máme vůli zůstavitele, na druhé dědice a jeho ochranu. Jak již bylo řečeno, tomu je v NOZ díky falcidiánské kvartě poskytována větší ochrana oproti úpravě odkazu v ABGB. Osobně hodnotím zavedení tohoto principu pozitivně. Byť jsem si vědoma, že může do určité míry nabourávat princip autonomie vůle zůstavitele. Kloním se k jedné z alternativ možného náhledu, kterou uvádí JUDr. Horák a falcidiánská kvarta je tak pro mne odleskem spravedlnosti pro dědice obsažené v NOZ.⁹⁹ Obávám se, že pokud by tohoto principu nebylo a zůstavitel by měl možnost vyčerpat pozůstalost odkazy, začalo by se stávat běžným jevem odmítání dědictví dědici. To by zbytečně komplikovalo průběh dědického řízení a ve svém důsledku by představovalo nežádoucí situaci i pro odkazovníky samotné. Jestliže je totiž odkaz obligačním nárokem odkazovníka vůči dědici, pak případná nejistota, kdo se stane dědicem, znamená pro odkazovníka potencionální možnost dlouhého čekání na okamžik, kdy se bude moci svého odkazu domáhat. Přiznávám, že jsem zřejmě ovlivněna současným náhledem na dědické právo, které sice respektuje vůli zůstavitele, avšak ne v takovém rozsahu jako NOZ, neboť i přes řadu novelizací je v něm myšlenka, že mrtvý nemá vůli, stále znát.¹⁰⁰

NOZ se vydává směrem jasného respektu k vůli zůstavitele, jež je mnohem razantnější, než tomu bylo doposud. Odkazy mají potenciál stát se ukázkovým příkladem. V prvopočátcích to možná vyvolá u dědiců pocit, že nová úprava je k nim nespravedlivá. Řešení přinese až čas, během něhož se lidé s NOZ a jeho principy sžijí. Jak dlouhé období to bude, si netroufám tvrdit.

4.2.1 Pododkaz

Zákonná úprava pododkazu se nalézá v § 1599-1600. Pododkaz je případ obtížení odkazem. Nastává, jestliže zůstavitel zřídí odkazovníku odkaz a zároveň mu uloží, aby splnil další odkaz. Důvodová zpráva uvádí na vysvětlenou příklad, kdy zůstavitel odkáže odkazovníku nemovitost a uloží mu, aby prominul určené třetí osobě dluh, který má

⁹⁸ HORÁK, Ondřej. Falcidiánská kvarta v novém občanském zákoníku. *Zpravodaj Jednoty českých právníků*, 2013, roč. 23, č. 1, s. 49- 52.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ ELIÁŠ, Karel. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 634.

za odkazovníkem. Osoba, v jejíž prospěch je další odkaz zřízen se nazývá pododkazovník.¹⁰¹ Zákon v § 1599 odst. 1 NOZ hovoří výslovně o nařízení povinnosti splnit odkaz odkazovníku. Nezmiňuje však možnost nařídit splnění dalšího odkazu pododkazovníku. Dovožuji tedy, že takový postup není možný. Jednalo by se koneckonců už o příliš složitý proces. Vzhledem k tomu, že hodnota pododkazu může převýšit hodnotu odkazu, by další řetězení podobných příkazů mohlo znamenat odmítání odkazů a pododkazů. Takové ustanovení tedy nemá smysl a ani právní praxe jej myslím postrádat nebude.

Již na jiném místě této práce jsem naznačila svůj kritický přístup k tomuto institutu. Problém spatřuji v následujícím. Odkazovník musí pododkaz splnit i v případě, jestliže hodnota takového pododkazu bude přesahovat hodnotu odkazu zřízeného v jeho prospěch.¹⁰² To platí i pro případ, kdy by mělo dojít ke zkrácení odkazu. Na pododkaz se krácení vztahovat nebude. Jak upřesňuje profesor Eliáš, ze zákona zřetelně vyplývá, že rozdíl v hodnotě odkazu a pododkazu nemá na platnost pododkazu žádný vliv.¹⁰³

Tato zákonná konstrukce se zdá být na první pohled velmi přísná a do určité míry nespravedlivá. Tak tomu však není. NOZ dává v § 1599 odst. 2 odkazovníku možnost odkaz nenabýt, díky čemuž odpadá povinnost splnit další odkaz. Odkazovník tím ovšem ztrácí nárok na vydání odkazu, neboť odkaz připadne pododkazovníku.¹⁰⁴ Napadají mne dvě varianty. V té první hodnota pododkazu výrazně převyšuje hodnotu odkazu, což může odkazovník po zvážení situace považovat za nevýhodné. Ve druhé variantě odkazovník odkazu schválně nenabude veden úmyslem, aby jej nabyl pododkazovník. Kdyby NOZ možnost odmítnout odkaz neupravoval a odkazovník by musel splnit pododkaz výrazně svojí hodnotou převyšující odkaz, jednalo by se o úkon, který není v soukromém právu žádoucí.

V případě obtížení odkazem se na první pohled zdá, pro obtíženou osobu výhodnější, je-li dědicem. Výhodou je pro něj limitace, nad níž již nemusí odkazy vyplácet a může si žádat o jejich poměrné snížení. Dědici musí zůstat vždy nejméně čtvrtina z pozůstalosti nezatížená odkazy. Podrobněji k této problematice viz výše. Z dikce zákona odkazovník takové snížení uplatňovat nemůže. Zákon mu nepřiznává ani nárok na určitou část odkazu,

¹⁰¹ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Obcanskyzakonik.justice.cz. 3. února 2012 [cit. 28. ledna 2013]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. s. 398.

¹⁰² § 1599 odst. 1 NOZ.

¹⁰³ ELIÁŠ, Karel. *Pojmové vymezení odkazu, jeho právní význam* [online]. Právní-symposium.cz, 25. dubna 2012 [cit. 30. ledna 2013]. Dostupné na < http://www.pravni-symposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společného%20jmění%20manželů/Eliáš_Pojmové%20vymezení%20odkazu.pdf>.

¹⁰⁴ § 1599 odst. 2 NOZ.

kteřá by nešla zatížit pododkazem. Má ovšem možnost odkaz odmítnout. Dědic má rovněž právo pozůstalost odmítnout. Hlavním argumentem v otázce, zda je výhodnější být odkazovníkem nebo dědicem, tak bude limitace odkazů tížících dědictví. To vnímám jako matoucí. Dědic totiž přebírá odpovědnost za dluhy tížící pozůstalost. A to pro odkazovníka neplatí. Domnívám se, že v praxi budou zůstavitelé ustanovovat své nejbližší spíše jako dědice nikoli jako odkazovníky. Těmito nejbližšími mám na mysli rodinné příslušníky zůstavitele. Odkazy budou zřizovat spíše svým známým, s nimiž měli dobrý vztah, a proto jim budou chtít zanechat na sebe nějakou památku. Z těchto důvodů nevidím uplatnění institutu pododkazu příliš reálně. Bude-li zůstavitel chtít někomu něco přenechat, udělá to přímo. Cestou dědictví nebo cestou odkazu.

Dále nemá dle mého názoru pododkaz uplatnění právě v onom případě, kdy by odkaz zcela vyčerpal. Nevidím důvod, proč by zůstavitel neodkázal rovnou pododkazovníkovi. Odkazovník, který by odkaz přijal, by byl do určité míry potrestán za to, že tak učinil. V konečném důsledku by z něho totiž neměl žádný prospěch. Dalším problémem, který v sobě pododkaz skrývá, vidím v nebezpečí, že odkazovníci by odkazy obtížené dalším odkazem odmítali. V takovém případě odkaz nabude osoba, na niž odkaz přejde, tedy pododkazovník. Zřízení odkazu je tu zbytečným krokem navíc. Své místo by tento institut mohl mít jedině tehdy, pokud by byl prosaditelný na základě morálního přesvědčení zainteresovaných osob.

Dalším problémem, jenž v tomto institutu vidím, je možnost zůstavitele zasahovat jeho prostřednictvím do majetkových poměrů odkazovníka. I proto nepovažuji pododkaz za šťastně zvolený institut. Jsem v tomto případě spíše kritická. Dle mého názoru je pododkaz pro běžné užívání poměrně dost komplikovaný, díky čemuž se v praxi neujme. Na druhou stranu autoři NOZ jistě věděli, proč pododkaz do zákona zařadit. Proto přiznávám, že jeho vývoj pro mne může být v budoucnu velkým překvapením a budu ho se zájmem sledovat.

4.2.2 Práva dědice vyhradivšího si soupis

Zůstavitel může ve své štedrosti zřizováním odkazů pozůstalost téměř vyčerpat. Dědic se může v takovém případě domáhat svého práva, aby mu z hodnoty dědictví zbyla alespoň čtvrtina odkazy nezatížená. Je-li dědiců více, pak platí toto pravidlo pro každého z nich.¹⁰⁵ Pokud tento krok neučiní, má právo jen na náhradu nákladů souvisejících se splněním odkazů a na přiměřenou odměnu za námahu s tím související. Pokud však dědic uplatní princip

¹⁰⁵ § 1598 NOZ.

falcidiánské kvarty obsažený v § 1598 NOZ, odkaz bude poměrně zkrácen tak, aby mu zbyla alespoň zákonná čtvrtina.¹⁰⁶ Jestliže by odkazem byla určitá věc a v důsledku § 1631 odst. 1 NOZ by se muselo přistoupit na poměrné snížení odkazů, zkrácení by spočívalo v odkazovníkově povinnosti zaplatit finanční kompenzaci.¹⁰⁷ Tento postup se uplatní také v případech, kdy hodnota odkazů bude větší než hodnota pozůstalosti. Jestliže nebude dědic takto postupovat, přebírá na sebe odpovědnost splnit odkazy. Bez uplatnění výhrady soupisu je musí dědic splnit ve stanovené hodnotě a nemůže se dovolávat jakéhokoli omezení.¹⁰⁸

Jestliže dědic neuplatní svůj nárok na odkazy nezatíženou čtvrtinu dle § 1598 NOZ a pozůstalost je vyčerpána natolik, že v ní nejsou prostředky na uhrazení jeho nákladů a odměny, pak povinnost k jejich úhradě leží na odkazovnicích. Ti tyto náklady a odměnu hradí poměrně, dle hodnoty svých odkazů. K zajištění tohoto práva může dědic uplatnit zadržovací právo k odkázaným předmětům. Pokud se dědici nedostane dostatečného zajištění, nemá povinnost odkazy vyřizovat.¹⁰⁹ Jestliže k zajištění nedošlo a odkazovník svůj odkaz již obdržel, pak mu bude provedena srážka z odkazu. Při provedení srážky se přihlédne k hodnotě odkazu v době přijetí odkazovníkem a k užitkům, které z odkazu už získal. Povinnosti přispět se odkazovník zbaví vydáním obdrženého odkazu spolu s užitky dědici nebo vydáním jejich ceny. V ostatních záležitostech má odkazovník postavení poctivého držitele.¹¹⁰ Odkazovník může věc držet, užívat ji, nakládat s ní dle svého uvážení, zničit ji a nikterak tímto nedojde k porušení práva.¹¹¹ Pokud z věci pochází nějaké plody, stávají se po oddělení majetkem odkazovníka, jakožto poctivého držitele. Dále mu náleží užitky, které se za držby staly dospělými.¹¹² NOZ se držbě věnuje v části třetí hlavě druhé NOZ. Jestliže se na odkazovníka hledí jako na poctivého držitele, použije se právní úprava z této části občanského zákoníku.

¹⁰⁶ § 1598 NOZ.

¹⁰⁷ ELIÁŠ, Karel. *Pojmové vymezení odkazu, jeho právní význam* [online]. Právní- symposium.cz, 25. dubna 2012 [cit. 30. ledna 2013]. Dostupné na < http://www.pravni-symposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společné%20jmení%20manželů/Eliáš_Pojmové%20vymezení%20odkazu.pdf>.

¹⁰⁸ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Obcanskyzakonik.justice.cz. 3. února 2012 [cit. 27. ledna 2013]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. s. 401.

¹⁰⁹ § 1630 odst. 1 NOZ.

¹¹⁰ § 1630 odst. 2 NOZ.

¹¹¹ § 996 odst. 1 NOZ.

¹¹² § 996 odst. 2 NOZ.

Pokud čistá pozůstalost nestačí k vyřízení všech odkazů, uspokojí se přednostně odkaz zaopatření, výchovy a výživy. Ostatní odkazy se poměrně sníží.¹¹³

4.3 Nabytí odkazu

Osobu nabývající odkaz označujeme pojmem odkazovník nebo legatář. Právo na odkaz nabývá smrtí zůstavitele. Před jeho smrtí nemůže být právo na odkaz odkazovníkem platně převedeno a odkazovník o něm nemůže ani platně pořídit. Odkaz nabývá pro sebe a pro své nástupce. Nicméně zůstavitel sám může stanovit jiný okamžik vzniku tohoto práva. Lze tak učinit požadavkem splnění podmínky nebo doložkou času.¹¹⁴ O vedlejších doložkách bylo pojednáno v podkapitole Zřízení odkazu.

Odkaz musí být vydán odkazovníku, jakmile dospěje. Spolu s věcí, která je předmětem odkazu, náleží legatáři ode dne splatnosti odkazu také plody, užitky a vše, co k věci přibude. Zároveň přecházejí na legatáře závady na věci, její zhoršení a zkáza, k níž došlo vlivem skutečností, za které nenese nikdo odpovědnost.¹¹⁵ Pokud zůstavitel odkaz pouze zřídí, ale jeho splatnost nestanoví, vydá obtížená osoba věc, jež je předmětem odkazu a nachází se v pozůstalosti, odkazovníku ihned.¹¹⁶

Profesor Eliáš upřesňuje ono vydání odkazu „ihned“. Toto příslovce je třeba vykládat, tak, že odkaz bude splatný, jakmile o něj odkazovník požádá. Splatné ihned jsou dále odkazy zaměstnancům, odkazy představující plnění menší hodnoty a odkazy mající charakter veřejné prospěšnosti.¹¹⁷ To za předpokladu, nestanoví-li zůstavitel jinak. Ostatní odkazy jsou splatné rok od smrti zůstavitele. Důvodem pro tuto úpravu je ochrana obtížených osob. Ty by byly naráz zatíženy velkými povinnostmi. Proto v těchto případech zákonodárce ustanovil roční lhůtu.¹¹⁸ Jsou-li odkázány dávky splatné ročně, měsíčně nebo jinak, odkazovník nabude právo k částce, která připadá na celou dobu. K platnému nabytí musí splnit předpoklad dožití se jejího počátku. Jednotlivé částky nebudou vyplaceny ihned, ale stanou se splatnými až

¹¹³ § 1631 odst. 2 NOZ.

¹¹⁴ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Obcanskyzakonik.justice.cz. 3. února 2012 [cit. 27. ledna 2013]. Dostupné z < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. s. 400.

¹¹⁵ § 1625 NOZ.

¹¹⁶ ELIÁŠ, Karel. *Pojmové vymezení odkazu, jeho právní význam* [online]. Právní-symposium.cz, 25. dubna 2012 [cit. 30. ledna 2013]. Dostupné na < http://www.pravni-symposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společné%20jmení%20manželů/Eliáš_Pojmové%20vymezení%20odkazu.pdf>.

¹¹⁷ ELIÁŠ, Karel. *Pojmové vymezení odkazu, jeho právní význam* [online]. Právní-symposium.cz, 25. dubna 2012 [cit. 30. ledna 2013]. Dostupné na < http://www.pravni-symposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společné%20jmení%20manželů/Eliáš_Pojmové%20vymezení%20odkazu.pdf>.

¹¹⁸ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 400.

v určenou dobu.¹¹⁹ Příkladem opakující se dávky je výživné. Tomu věnuji samostatnou podkapitolu.

Dalším problematickým aspektem nabytí odkazu je skutečnost, že odkazem může být věc podléhající zápisu do veřejného seznamu. Pak mohou nastat dvě alternativy. V té první, s přihlédnutím k § 1621 NOZ, splatnost odkazu nebude odložena a do veřejného seznamu se zapíše přímo odkazovník. Druhou alternativou je situace, kdy splatnost odkazu odložena byla. Nejprve se do veřejného seznamu zapíše dědic a až po nabytí splatnosti odkazu se zapíše odkazovník. To proto, že dědictví nejprve připadne dědici a tento má následně povinnost vydat odkaz odkazovníku. Zařazení § 1621 NOZ je důsledkem připomínek Notářské komory České republiky. Kdyby jej nebylo, zapsal by se dědic vždy hned po zůstaviteli, bez ohledu na splatnost odkazu.¹²⁰ Zmíněné ustanovení považuji za velmi chválné, neboť proces zápisů do veřejných seznamů zjednodušuje.

4.3.1 Právo odkazovníka na zajištění

Toto právo je obsaženo v § 1627.¹²¹ Odkazovníku náleží, jestliže jeho nárok na vydání odkazu nevzniká smrtí zůstavitele, ale až později. Pro svoji jistotu se může odkazovník domáhat po obtížené osobě zajištění svého práva.¹²² Tato situace zpravidla nastane, pokud okamžité plnění nebude možné z důvodu zákonné lhůty, při odkazu opakovaného plnění nebo zůstavitelem určené podmínce.¹²³ Profesor Eliáš upřesňuje, že zajištění by nemělo být vyžadováno vždy, nýbrž jen v odůvodněných případech. Jeho obsah si strany stanoví dohodou. Pokud se nedohodnou, použijí se na stanovení dostatečné jistoty § 2010- § 2054, upravující zajištění závazků v NOZ.¹²⁴

¹¹⁹ § 1626 NOZ.

¹²⁰ ELIÁŠ, Karel. *Pojmové vymezení odkazu, jeho právní význam* [online]. Právní- symposium.cz, 25. dubna 2012 [cit. 30. ledna 2013]. Dostupné na < http://www.pravni-symposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společné%20jmění%20manželů/Eliáš_Pojmové%20vymezení%20odkazu.pdf>.

¹²¹ Vymezení samotného zajištění je uvedeno v NOZ v § 2010 a násl. Dle § 2010 lze dluh zajistit, pokud se třetí osoba zaváže věřiteli nebo v jeho prospěch, za dlužníkovu plnění, anebo dá-li věřiteli nebo ve prospěch věřitele někdo majetkovou jistotu, že dlužník svůj dluh splní. Zajistit dluh lze ručením, finanční zárukou, zajišťovacím převodem práva nebo dohodou o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů.

¹²² *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 400.

¹²³ § 1627 odst. 1 NOZ.

¹²⁴ ELIÁŠ, Karel. *Pojmové vymezení odkazu, jeho právní význam* [online]. Právní- symposium.cz, 25. dubna 2012 [cit. 30. ledna 2013]. Dostupné na < http://www.pravni-symposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společné%20jmění%20manželů/Eliáš_Pojmové%20vymezení%20odkazu.pdf>.

Vůči osobě obtíženě odkazem má odkazovník stejná práva, jako jakýkoli jiný věřitel.¹²⁵ Přípodobnění postavení věřitele uváděl už OZO. Dle něj mohl odkazovník požadovat zajištění svého odkazu, jednalo-li se o případ, v němž by zajištění mohl požadovat i věřitel po svém dlužníku.¹²⁶ Judikatura k OZO dovodila, že nárok na zajištění nevznikne vždy automaticky. Tento nárok mohl být vyloučen rozhodnutím samotného zůstavitele učiněného v posledním pořízení.¹²⁷ O zajištění odkazů rozhodoval tedy v první řadě zůstavitel sám. V některých dalších případech mohl o zajištění požádat sám odkazovník. NOZ i důvodová zpráva k NOZ počítají spíše s druhou variantou.

Komentář k OZO zmiňuje několik dalších případů, kdy může odkazovník požádat o zajištění svého odkazu. Některé z nich v dnešní době najdou své uplatnění spíše výjimečně. Uvědomila jsem si, že OZO na mnoha místech pamatuje na církve a náboženské společnosti a chudé. Pokud na jejich prospěch nepamatuje zákon sám, dovozuje se takové dobrodiní výkladem. Například v § 688 OZO. Odkazy zanechané církvím, chudým a na různé dobročinné a užitečné účely, podléhají zajištění i bez projevení takové vůle zůstavitelem.¹²⁸ NOZ pamatuje na tyto odkazovníky v § 1600. Na jiném místě se s ním nesetkáme. Ani důvodová zpráva je u jiných ustanovení nezmiňuje. Je otázkou, jak četné budou v praxi odkazy ve prospěch takových osob. Domnívám se, že až si za pár let budu pročitat komentář k NOZ, ustanovení o odkazech, bude v něm obsažena judikatura týkající se nadací a spolků, které nahradí obecně prospěšné společnosti. Judikatura týkající se náboženských hnutí a záležitostí podle mne tak častá nebude. Co by však v praxi mohlo být častým druhem odkazu, jsou případy odkazů zřízené osobám nesvéprávným a nasciturům.

4.4 Odvolání odkazu

Zákonná úprava řeší dva případy, které mohou nastat. A sice situaci, kdy se má za to, že odkaz byl odvolán a situaci, kdy se má za to, že odkaz nebyl odvolán. Odkaz lze odvolat stejným způsobem, jakým se odvolává závěť.¹²⁹ Což lze učinit výslovně nebo mlčky.¹³⁰ Při výslovném odvolání musí být dodržena forma předepsaná pro pořízení závěti. Ve většině

¹²⁵ § 1627 odst. 2 NOZ.

¹²⁶ § 688 OZO.

¹²⁷ Rozhodnutí Gl. U. 569, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 270 (§688 OZO).

¹²⁸ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 270 (§688 OZO).

¹²⁹ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)...*, s. 399.

¹³⁰ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)...*, s. 392.

případů bude potřeba písemné formy. Ta neplatí pro závěť učiněnou s úlevami.¹³¹ Úleva je poskytnuta zůstaviteli z důvodu nepříznivé situace, v níž se znenadání ocitl. Například se bude jednat o bezprostřední ohrožení života.¹³² Odvolání mlčky požaduje zničení listiny obsahující znění závěti. Jedná-li se o odvolání odkazu, musí se jednat o listinu, v níž je odkaz zmíněn. Je-li znění závěti na několika stejnopisech, pak zničení jednoho z nich ještě samo o sobě neznamená odvolání závěti.¹³³

Paragrafy 1602 a 1603 jsou zvláštní úpravou, obsahující vyvratitelné domněnky. Tyto vyvratitelné domněnky platí pouze, pokud se neprokáže, že vůle zůstavitele byla jiná. § 1602 stanovuje tři případy, v nichž se má za to, že odkaz byl odvolán. Za prvé se tak stane, pokud zůstavitel předmět odkazu zničí, zcizí nebo znovu nenabude. Druhým případem je situace, kdy zůstavitel odkázanou věc změní takovým způsobem, že se stane věcí jinou. Příkladem takového jednání může být změna podoby věci. Dojde-li k tomuto v rozporu s vůlí zůstavitele, odkazovníku bude náležet věc ve své změněné podobě. Přejde-li změnou věc do vlastnictví třetí osoby, nemůže odkazovník požadovat její vydání. Místo toho obdrží peněžitou náhradu v hodnotě předmětného odkazu. Posledním případem je situace, kdy zůstavitel odkázanou pohledávku vymůže a vybere částečně nebo celou. Takový postup znamená odvolání odkazu nebo domněnku částečného odvolání odkazu. Opačně posoudíme dobrovolné splnění dluhu dlužníkem. Toto jednání nemá za následek odvolání odkazu a ten tak trvá i nadále.¹³⁴

4.5 Odkaz věcí určitého druhu

Je upraven v § 1604 až § 1607. Věcí určitého druhu je věc určená druhovými znaky podle počtu, míry nebo váhy.¹³⁵ Ideální je nachází-li se v pozůstalosti jediná popsaná věc. V praxi ovšem může nastat případ, že takových věcí bude v pozůstalosti více. NOZ tuto situaci řeší v § 1604. Toto ustanovení je jedno z těch, které důvodová zpráva považuje za striktně výkladové, mající za cíl zabránit vznikajícím sporům.¹³⁶ Sporům, které by v krajních případech mohly končit až u soudů. Což má své stinné stránky v podobě již několikrát zmíněné přetíženosti soudů a v podobě nákladů řízení. Z tohoto důvodu je třeba autory NOZ

¹³¹ § 1532 NOZ.

¹³² § 1542 odst. 1 NOZ.

¹³³ § 1578 odst. 1 NOZ.

¹³⁴ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 399.

¹³⁵ KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné I*. 4. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 277.

¹³⁶ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 400.

za zařazení obdobných výkladových ustanovení ocenit, neboť se jimi snaží ony stinné stránky eliminovat.

Vraťme se zpět k tomu, jak vyřešit situaci, kdy se v pozůstalosti nachází více věcí určitého druhu. NOZ má řešení vlídné k osobě obtížené odkazem. Ona sama rozhodne, kterou věc odkazovníku vydá. V tomto rozhodnutí je omezena požadavkem, aby věc byla způsobilá k užívání.¹³⁷ Zde jde NOZ dále než OZO. Ten umožňoval, aby se odkaz věci určitého druhu, která byla v pozůstalosti jediná, považoval za splněný, i když věc byla nezpůsobilá k užívání. Toto řešení bylo nepříznivé pro odkazovníka, který nemohl požadovat po obtíženém pořízení jiné věci.¹³⁸

Obtížený může tedy věc vybrat sám nebo tuto volbu může ponechat na odkazovníku. Odkazovník bude mít samozřejmě tendence vybrat si věc té nejlepší kvality. To mu nemůže být na škodu. Zákon sám, to v § 1604 odst. 2, výslovně dovoluje.¹³⁹ Nabízí se otázka, zda je možné, aby si odkazovník vybral věc, která už je předmětem jiného odkazu. NOZ tento případ výslovně neuvádí. Proto odpověď hledejme v OZO. Dle něj si odkazovník nemůže vybrat věc, která je už odkazem jiné osoby.¹⁴⁰ Tím je dotčený odkazovník chráněn. Jedná se o další příklad, který může v praxi nastat a pro jehož vyřešení budeme hledat odpověď v OZO.

Pokud si bude moci odkazovník vybrat sám, avšak volbu neprovede, určí odkázanou věc soud. Stane se tak na návrh obtížené osoby.¹⁴¹ § 1606 odst. 2 NOZ míří na situace, kdy přístup odkazovníka bude laxní a bude jím neúměrně ztěžovat situaci obtíženého. Ve prospěch obtížené osoby svědčí i určitá limitace pro vydání odkazu. Například, odkáže-li zůstavitel věc určitého druhu a tato věc v pozůstalosti není, na odkaz se bude pohlížet jako na neplatný. Obdobně je obtížený chráněn, pokud odkázané věci určitého druhu v pozůstalosti sice jsou, ale ne v množství určeném zůstavitelem. Obtížený musí věci vydat pouze v množství nacházejícím se v pozůstalosti.¹⁴² Což je opět vlídné pro obtíženého, neboť ten nemusí shánět věci do počtu určeného zůstavitelem.

Zmíněné platí za předpokladu, že zůstavitel odkázal věc náležející výslovně do jeho vlastnictví. Pokud tak neučiní a odkázaná věc není součástí pozůstalosti má obtížená osoba

¹³⁷ § 1604 odst. 1 NOZ.

¹³⁸ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 232 (§656 OZO).

¹³⁹ § 1604 odst. 2 NOZ.

¹⁴⁰ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 232 (§656 OZO).

¹⁴¹ § 1606 odst. 2 NOZ.

¹⁴² § 1605 odst. 1 NOZ.

povinnost opatřit tuto věc sama. Věc musí odpovídat jakosti přiměřené osobním poměrům a potřebě odkazovніка.¹⁴³ Toto řešení je tedy více nakloněno prospěchu odkazovніка, který musí svoji věc dostat. Na obtíženého je díky povinnosti věc obstarat v požadované kvalitě kladeno určité břemeno. Nesmíme však zapomínat, že obtížený bude mít rovněž z pozůstalosti prospěch. Což lze považovat za ospravedlnění jeho zvýšené aktivity. Jsou-li odkazem peníze, je povinností obtíženého vyplatit je v hotovosti i když by hotové peníze v pozůstalosti nebyly.¹⁴⁴ Obtížený bude muset vyplatit odkazovníkovi částku z vlastních peněz nebo ji získá prodejem věcí, které jsou součástí pozůstalosti. Opět se nejedná o požadavek nadměru zatěžující obtíženého. Jeho aktivita bude kompenzována prospěchem z pozůstalosti.

Vybrat z několika věcí může tedy zůstavitel sám, obtížený, odkazovník a také třetí osoba. Tato třetí osoba by ke svému úkonu dostala pověření přímo od zůstavitele. Neprovedeli volbu, určí věc soud. Ten přihlédne k odkazovníkovi potřebě a osobním poměrům.¹⁴⁵ Již několikrát jsem ve své práci zmínila svůj skeptický postoj k ponechání rozhodnutí na soudu. Avšak je zřejmé, že tento postup je brán, jako nejzazší řešení. Nelze jej proto autorům NOZ vyčítat.

4.6 Odkaz určité věci

Je upraven v § 1608 až § 1611. Určitou věcí se rozumí věc určená svými znaky, které ji individualizují a činí nezaměnitelnou s jinými věcmi.¹⁴⁶ Mohou nastat tři situace. V prvním případě zůstavitel odkáže věc, která v době pořízení závěti byla ve vlastnictví odkazovніка. Za této situace se k odkazu nebude přihlížet.¹⁴⁷ Komentář k OZO požaduje k naplnění této situace, aby byl odkaz ve vlastnictví odkazovніка v době nařízení odkazu. Netýká se to vlastnictví odkazu v době nápadu.¹⁴⁸ Ve druhém případě odkazovník nabyl věc později. Tehdy se mu bude hradit obvyklá cena věci. Třetí možností je bezplatné nabytí věci od samotného zůstavitele. Na takové jednání nahlížíme jako na odvolání odkazu.¹⁴⁹ O odvolání odkazu je pojednáno na jiném místě této práce.

¹⁴³ § 1605 odst. 2 NOZ.

¹⁴⁴ § 1607 NOZ.

¹⁴⁵ § 1606 odst. 1 NOZ.

¹⁴⁶ KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné I.* 4. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 277.

¹⁴⁷ § 1609 NOZ.

¹⁴⁸ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 238 (§661 OZO).

¹⁴⁹ § 1609 NOZ.

Zůstavitel nemůže odkázat věc, nepatřící jemu samotnému nebo dědici, či odkazovníkovi. Pokud mají tyto osoby na předmětné věci podíl nebo právo, situace se mění. Předmětem odkazu pak bude pouze tento jejich podíl nebo právo.¹⁵⁰ Je zřejmé, že zůstavitel nemůže v případě odkazu určité věci zasahovat do vlastnictví třetí osoby. Přesto může odkaz formulovat nařízením zakoupení věci od třetí osoby. Tato třetí osoba není povinna věc prodat nebo ji nemusí být ochotna prodat za obvyklou cenu. Místo vydání věci bude odkazovníku vyplacena obvyklá cena předmětného odkazu.¹⁵¹ Tento postup je pravděpodobně zvolen z důvodu, že třetí osoba nemá v tomto případě z odkazu žádný prospěch. Jiné řešení je v případě pododkazu, kde může zůstavitel zasahovat do vlastnictví odkazovníka, což je vykompenzováno jeho prospěchem z odkazu a samozřejmě možností odkaz odmítnout.

Zůstavitel může odkaz opakovat v jednom či několika ustanoveních. Odkazovník v takovém případě nebude mít právo na předmětnou věc a zároveň na její cenu. U ostatních odkazů je pojetí odlišné, neboť budou náležet odkazovníku tolikrát, kolikrát budou opakovány.¹⁵² V době platnosti OZO byl takový případ řešen následovně. Odkázal-li zůstavitel jednu a tu samou věc odkazovníku v několika pořízeních, pak náležela odkazovníku pouze jednou. Naproti tomu peněžité částky náležely odkazovníku tolikrát, kolikrát mu byly odkázány. Odkázal-li zůstavitel určitou věc a zároveň i peníze, mohl požadovat vydání obou věcí.¹⁵³ K tomu Nejvyšší soud judikoval, že obsahovaly-li dva dovětky stejný odkaz i výpočet dluhů, které mají být vyplaceny z pozůstalosti, nejedná se o opakování odkazu, nýbrž o jeho obnovení.¹⁵⁴

4.7 Odkaz pohledávky

Zákon jej upravuje v § 1612 až § 1617. Zůstavitel může za předmět odkazu určit pohledávku, kterou má za někým jiným nebo se jedná o jeho dluh vůči odkazovníku. Ve druhém případě odkaz zavazuje obtíženého k uznání dluhu. Dluh musí zůstavitel určitě vyjádřit nebo jej musí prokázat sám odkazovník. Je povinností obtíženého uhradit takový dluh nejpozději ve lhůtě pro splnění ostatních odkazů. Na splatnost tohoto odkazu nemají žádný

¹⁵⁰ § 1610 odst. 1 NOZ.

¹⁵¹ § 1610 odst. 2 NOZ.

¹⁵² § 1608 NOZ.

¹⁵³ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 236- 237 (§660 OZO).

¹⁵⁴ Rozhodnutí Gl. U. 6942, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 237 (§660 OZO).

vliv podmínky a lhůty ujednané mezi zůstavitelem a obtíženým.¹⁵⁵ Zajištění se odkazovníkovi poskytuje, nařídí-li to zůstavitel.¹⁵⁶ V tomto případě byl zůstavitel dlužníkem a odkazovník věřitelem. Nyní přejdeme k prvnímu případu.

V prvním případě obtížená osoba postoupí pohledávku i s příslušenstvím a případným zajištěním. Postoupí ji odkazovníku. Zároveň mu k tomu vydá nezbytné doklady o pohledávce a je povinna sdělit vše, co by mohl odkazovník k uplatnění pohledávky potřebovat.¹⁵⁷ Dle OZO obtížená osoba neručila za dobytost a pravost pohledávky. Důvodem takového řešení je fakt, že se jedná o bezplatný převod. Pokud dluh neexistoval, odkaz se považoval za neplatný. Jestliže zůstavitel nejprve odkaz zřídil, následně však dluh vymohl nebo přijal plnění, odkaz se v takovém případě nepovažoval za neplatný, nýbrž za zrušený.¹⁵⁸ Dále může nastat situace, v níž je dlužníkem sám odkazovník. V takovém případě zavazuje odkaz obtíženého k povinnosti vydat kvitanci nebo dlužní úpis odkazovníku.¹⁵⁹ Pojetí odkazu pohledávky v OZO bylo obdobné pojetí v dnešním NOZ.

Při odkazu částky, kterou zůstavitel odkazovníku sám dlužil, má odkazovník nárok na dluh i odkaz. Toto pojetí nenahlíží na zůstavitelův úkon jako na splnění dluhu odkazem.¹⁶⁰ Zařazení tohoto ustanovení do NOZ je velmi chvályhodné. § 1617 je jedním z ustanovení majících jasně výkladový charakter. Přesto se domnívám, že zejména v počátcích účinnosti NOZ má potenciál stát se problematickým. Případy, na něž dopadá, v budoucnosti jistě nastanou. Budou vyplývat ze zůstavitelovy neznalosti zákona. O nedostatečném pochopení se zde nedá hovořit. Díkce zákona je jasná. Pokud bude chtít zůstavitel odkazem uhradit svůj dluh, musí si příslušná zákonná ustanovení řádně pročíst až do konce. V opačném případě odkáže svému věřiteli dlužnou částku, kterou bude muset v konečném důsledku zaplatit dvakrát. Jednou jako dluh, po druhé jako odkaz. Příslušná ustanovení však mluví jasně a jejich neznalost nikoho neomlouvá.

4.7.1 Prominutí dluhu

NOZ umožňuje zůstaviteli prominout odkazem dluhy. Toto prominutí se bude vztahovat pouze na dluhy existující v době zřízení odkazu. Ne na vzniklé později. Odkazem

¹⁵⁵ § 1616 odst. 1 NOZ.

¹⁵⁶ § 1616 odst. 2 NOZ.

¹⁵⁷ § 1612 NOZ.

¹⁵⁸ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 246 (§665 OZO).

¹⁵⁹ § 1614 NOZ.

¹⁶⁰ § 1617 NOZ.

lze prominout i jen zajištění dluhu, aniž by byl prominut samotný dluh. Prodloužení lhůty k placení nemá samo o sobě za následek prominutí úroků.¹⁶¹ OZO obsahoval obdobné znění. Prvorepublikový nejvyšší soud se zabýval výkladem sousloví, „*všechny dlužné pohledávky, které tu jsou, prohlašuji za zaniklé*“, uvedeného v závěti. Ve svém rozhodnutí dospěl k názoru, že mezi takové pohledávky budou patřit také pohledávky vzniklé až po zřízení závěti.¹⁶² Je otázkou, zda toto rozhodnutí nejde uznáním pohledávek, vzniklých až po zřízení závěti, proti znění zákona.

4.8 Odkaz výživného

Odkázat je možné také výživné. Výživné je opakující se dávkou splatnou na měsíc dopředu. Odlišnou dobu splatnosti může určit soud, popřípadě dohoda mezi osobou povinnou a osobou oprávněnou.¹⁶³ Odkazovník nabývá právo k celé odkázané částce. Musí však splnit podmínku dožití se počátku doby, během níž má být odkázaná částka poskytována.¹⁶⁴ OZO byl k odkazovníku mnohem štedřejší. Odkaz výživy se poskytoval doživotně.¹⁶⁵

Splatnost výživného a ostatních periodicky se opakujících dávek je upravena v § 1626 NOZ. Ve druhém odstavci tohoto ustanovení, týkající se splatnosti odkazu výživného je formální chyba. Tento paragraf odkazuje na § 922 NOZ. Správně má být ale odkaz na § 921 NOZ.¹⁶⁶ Tato chyba bude jistě odstraněna při nejbližší novelizaci NOZ. Je otázka, zda s tímto krokem počkat až do nabytí účinnosti NOZ nebo jej učinit ihned. V průběhu legisvakanční lhůty může dojít k odhalení dalších podobných chyb, popřípadě může vyvstat potřeba novelizace i na jiných místech NOZ, což bude vhodnější vyřešit naráz. Novelizace nových právních předpisů v průběhu legisvakanční lhůty nepovažují za šťastné řešení. Byť tento postup byl v českém právním řádu zvolen v případě tehdy platného, avšak ještě ne účinného zákona č. 40/ 2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů. Nemyslím si, že odkaz na špatný paragraf v § 1626 odst. 2 NOZ bude mít do doby, než dojde k napravení této chyby, fatální důsledky. Ustanovení § 921 a § 922, o výživném jsou v zákoně

¹⁶¹ § 1615 NOZ.

¹⁶² Rozhodnutí Gl. U. 1317, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 243 (§666 OZO).

¹⁶³ § 921 NOZ.

¹⁶⁴ § 1626 odst. 1 NOZ.

¹⁶⁵ § 672 OZO.

¹⁶⁶ ELIÁŠ, Karel. *Pojmové vymezení odkazu, jeho právní význam* [online]. Právní- symposium.cz, 25. dubna 2012 [cit. 30. ledna 2013]. Dostupné na < http://www.pravni-symposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společné%20jmění%20manželů/Eliáš_Pojmové%20vymezení%20odkazu.pdf>.

upravena uvozujícími slovy „*Společná ustanovení o výživném*“. Je tedy potřeba pročíst si tato ustanovení celá a v jejich vzájemné návaznosti. Což je ostatně nejlepší řešení při hledání odpovědi na jakoukoli právní otázku. Osoba právního vzdělání s tímto postupem nebude mít problém. Horší to bude v případě právního laika. Proto navrhuji uvést tuto chybu na oficiálních internetových stránkách zřízených pro NOZ do doby, než dojde k opravě a správnému uvedení odkazu na paragraf v § 1626 odst. 2.

4.9 Uvolněný odkaz

Uvolněnému odkazu věnuje nový občanský zákoník dva paragrafy. Konkrétně § 1628 a § 1629. Uvolněným odkazem se rozumí odkaz, jehož odkazovník nenabyl. Dle § 1628 odst. 1 NOZ se bude typicky jednat o případy odmítnutých odkazů.¹⁶⁷ Dále by sem měl spadat případ odvolání odkazu některých spoluodkazovníků.¹⁶⁸ S uvolněním odkazu může počítat už sám zůstavitel a povolat odkazovníku náhradníka.¹⁶⁹ Jakým způsobem tak může učinit je podrobněji rozebráno v podkapitole 4. 1. 1 Náhradnictví při odkazech.

Může také nastat situace, kdy zůstavitel náhradníka neustanoví a celým odkazem bude pamatovat na několik osob, jejichž podíly buď neurčí vůbec, nebo určí, že jsou rovnoměrné. Uvolněný podíl pak připadne všem těmto odkazovníkům.¹⁷⁰ Odlišně je řešen případ, kdy zůstavitel přímo určí odkazovníku určitý podíl. V takovém případě nemá obecně odkazovník právo na přírůstek. Dojde-li se však výkladem zůstavitelovi vůle ke zjištění, že ten chtěl zanechat odkazovníkům celý odkaz a přesné určení podílů má znamenat pouze omezení odkazovníků navzájem, budou mít odkazovníci právo na přírůstek.¹⁷¹ Nenastanou-li tyto případy, povinnost splnit odkaz zanikne. Na předmět, jenž bude předmětem odkazu a bude součástí pozůstalosti, se bude pohlížet jako na dědictví, jenž připadne dědicům dle příslušných zákonných ustanovení.¹⁷² Takové řešení se na první pohled zdá výhodné pro dědice. Ten nemusí odkaz vydat, neboť jej dostane sám. Nicméně platí pravidlo, že osoby mající prospěch z uvolnění odkazu nebo ze skutečnosti, že zanikla povinnost splnit odkaz, postihují důsledky spojené s odkazem. Výjimkou jsou osobní úkony původně obtížené

¹⁶⁷ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 401.

¹⁶⁸ Rozhodnutí Gl. U. 796, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi - 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 273 (§689 OZO).

¹⁶⁹ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 401.

¹⁷⁰ § 1628 odst. 1 NOZ.

¹⁷¹ § 1628 odst. 2 NOZ.

¹⁷² *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*..., s. 401.

osoby.¹⁷³ Tímto mohou na dědice přejít povinnosti původního odkazovníka, například různé podmínky stanovené zůstavitelem. Těmi jsem se zabývala v podkapitole pojednávající o zřízení odkazu.

¹⁷³ § 1629 NOZ.

Závěr

Na základě výzkumu, jenž jsem učinila v důsledku psaní své diplomové práce, se domnívám, že zařazení odkazu do našeho nového občanského zákoníku je správným krokem. Jsem si vědoma možných problematických aspektů, které může tento institut přinést. Souhlasím však s podpůrnými argumenty, že se jedná o institut tradiční, byť v našem právu po delší dobu absentující, který má v dnešním soukromém právu své místo. I díky odkazu přiblížíme naši právní úpravu zahraničním úpravám a pozvedneme ji tím na úroveň takových kodexů, jako jsou například rakouský ABGB a německý BGB.

Odkaz má díky své podstatě potenciál stát se běžnou součástí pořízení pro případ smrti. Odráží v sobě jeden z principů, na nichž je NOZ založen. Jde o autonomii vůle zůstavitele. Na tu je v NOZ kladen nepoměrně větší důraz, než tomu bylo doposud. Tento princip spolu s jedním ze znaků odkazu, kterým je, že odkazovník neodpovídá za dluhy tížící dědictví, má potenciál stát se v naší společnosti velmi diskutovaným. Právě proto, že přináší dědické právo založené na odlišném principu, než je to dnešní. Je tedy otázkou času, aby se adresáti nového kodexu s ním sžili. Sžijí-li se s ním a pochopí-li principy, na nichž je nová úprava dědického práva založena, pak nevidím důvod, proč by odkaz nemohl v praxi nalézt své místo.

Je zřejmé, že námitkám vůči odkazu se nevyhneme. Za ty nejčastější považuji výtky, zda odkaz nebude institut znevýhodňující dědice zůstavitele, zda díky němu nebude docházet k nadměrnému odmítání pozůstalostí dědici a zda je dědicům poskytována vůbec nějaká ochrana. Tyto obavy nejsou na místě. NOZ chrání dědice v § 1598 prostřednictvím principu tzv. falcidiánské kvarty, díky němuž musí dědici zůstat alespoň čtvrtina odkazy nezatížená. Nepominutelnému dědici poskytuje ochranu ještě větší, neboť dle § 1644 odst. 1 jeho povinný díl nesmí být zatížen. V této zákonné konstrukci jde NOZ dále než jeden z jeho inspiračních zdrojů ABGB. Můžeme tedy konstatovat, že se jedná o střední cestu mezi dodržením autonomie vůle zůstavitele a ochranou dědice.

Již výše zmíněná neodpovědnost odkazovníka za dluhy zůstavitele je předmětem diskuzí také ve vztahu k ochraně zůstavitelových věřitelů. Profesor Eliáš tyto obavy vyvrací. Odkazovník má vůči dědici obligační nárok na vydání odkazu. Je tedy rovněž dědicovým věřitelem a s ostatními věřiteli má stejné postavení. Jestliže se dědic nepřihlásí s výhradou soupisu, pak musí uhradit veškeré zůstavitelovy dluhy. Pokud výhradu uplatní, hradí se nejprve dluhy ostatních věřitelům a až pak odkazovníkům. Těm mohou být jejich odkazy

i poměrně zkráceny.¹⁷⁴ Je zřejmé, že nová právní úprava skrz odkazy zůstavitelovy věřitele do nevýhodného postavení nestaví.

V zákonné úpravě odkazu směřují mé největší výhrady k pododkazu. Konkrétně k možnosti, že hodnota pododkazu může být nepoměrně vyšší než hodnota odkazu. Byť je důvodová zpráva v tomto případě dostatečně precizní a uvádí praktický příklad, já si jej prozatím v praxi nedovedu moc představit. Proto se pododkaz stal institutem, kterému budu do budoucna věnovat více pozornosti, budu sledovat jeho vývoj, abych lépe pochopila jeho podstatu a význam a změnila na tento institut náhled.

Snad jen pro úplnost uvádím nutnost opravy uvedení špatného odkazu na paragraf v § 1626 odst. 2 NOZ u odkazu výživného. Předpokládám, že chyba bude odstraněna při nejbližší novelizaci. Do té doby by měla být uvedena na oficiálních internetových stránkách zřízených k NOZ.

Jedním z cílů této práce bylo odhalení nejdůležitějších procesních aspektů odkazu. Vytkla bych dva. Za prvé, odkazovníkův nárok na vydání odkazu je obligačním nárokem vůči dědici. Odkazovník tedy není účastníkem dědického řízení, díky čemuž nijak neztíží jeho průběh, což můžeme hodnotit veskrze pozitivně. Druhým procesním aspektem je potenciaální možnost dalšího zatížení už tak dost přetížených soudů. NOZ v právní úpravě odkazů volí na mnoha místech jako nejzazší řešení právě soudní cestu. Já jsem v této práci opakovaně naznačila, že se přetížení soudů obávám. Pro dosažení uceleného pohledu, jsem však uvedla názor jednoho z autorů NOZ, profesora Eliáše. Dle něj je potenciaální nárůst soudních případů logický. Pokud zákon založí občanům nová subjektivní práva, která budou muset bránit soudní cestou, nezbyvá než akceptovat, že dané osoby tato práva mají a zákonným způsobem se domáhají jejich ochrany.¹⁷⁵ Úkolem justice je tuto ochranu poskytnout, nikoli lamentovat nad množstvím nové práce.

Poměrně významným problémem, s nímž jsem se při psaní této práce potýkala, je nedostatek současné literatury k odkazu. Pokud jej autoři monografií a odborných článků zmiňují, většinou pouze upozorňují na jeho zavedení. Maximálně v krátkosti osvětlí jeho podstatu. Konkrétní aspekty zákonné úpravy zcela opomíjí. Toho si můžeme všimnout i na mnoha místech důvodové zprávy. Ta se v případě některých paragrafů spokojila s velmi

¹⁷⁴ ELIÁŠ, Karel. Přechod dluhu na dědice z hlediska občanského práva hmotného. In MALACKA, Michal (ed). *Sborník příspěvků z konference k připravované rekodifikaci občanského zákoníku z 30. 11. - 1. 12. 2005*. Olomouc: Nakladatelství UP, 2006, s. 39- 40.

¹⁷⁵ ELIÁŠ, Karel. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 636- 637.

strohým vysvětlením. Příkladem jsou § 1604-1619. Autoři volili takové řešení zřejmě ve snaze nesuplovat judikaturu a komentář. Jak jsem zmínila již v úvodu, prvního komentáře bychom se mohli dočkat v nejbližší době. Očekávám, že další odborná literatura bude následovat až po nabytí účinnosti NOZ. V budoucnu by se tak obsahem odborné literatury, zejména odborných článků, měly stát skutečné problémy, které přinese praxe.

Závěrem bych podotkla, že základem pro úspěch nejen odkazu, nýbrž celého nového občanského zákoníku je nabytí jeho účinnosti. Domnívám se, že je na čase, učinit konečně tento krok a ne pouze neustále účinnost odkládat. Autoři nového občanského zákoníku vytvořili kodex, který je schopen reflektovat vývoj naší společnosti a zároveň kodex, který je na srovnatelné úrovni se zahraničními úpravami. Dle mého názoru by spíše než nedůstojné hádky na půdě poslanecké sněmovny naší společnosti prospělo, kdyby nový občanský zákoník nabyl účinnosti. Jedině tak může dojít k vyřešení různých otázek a problémů, které s sebou tento kodex přináší a na něž jsem se snažila upozornit. Doufám, že se tak stane již brzy v plánovaném termínu, kterým je 1. leden 2014.

Literatura

a. Monografie

- 1) KINCL, Jaromír, SKŘEJPEK, Michal, URFUS, Valentin. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.
- 2) KNAPP, Viktor, PETRŽELKA, Karel, ŠKUNDIN, Zinovij. *K otázkám nového občanského práva*. Praha: Orbis, 1950. 93 s.
- 3) KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné I*. 4. vydání. Praha: ASPI, 2005. 524 s. ISBN 80-7357-127-7.
- 4) KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. Praha: Všehrd, 1933. 139 s.
- 5) MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007. 351 s. ISBN 978-80-7201-674-7.
- 6) SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Civilní kodexy 1811-1950-1964*. Brno: Doplněk, 1993. 594 s. ISBN 80-85765-08-X.
- 7) ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné 3*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 306 s. ISBN 978-80-7357-466-6.

b. Příspěvek ve sborníku

- 1) ELIÁŠ, Karel. Přechod dluhu na dědice z hlediska občanského práva hmotného. In MALACKA, Michal (ed). *Sborník příspěvků z konference k připravované rekodifikaci občanského zákoníku z 30. 11. - 1. 12. 2005*. Olomouc: Nakladatelství UP, 2006, s. 20-47. ISBN 80-244-1299-3.

c. Komentář

- 1) ELIÁŠ, Karel, MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník. Velký akademický komentář-1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1114-1386 (§ 460- § 487 Občanského zákoníku). ISBN 978-80-7201-687-7.
- 2) ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 6-680 (§ 531- § 858 Československého obecného zákoníku občanského). ISBN 80-85963-74-4.

d. Odborný časopis

- 1) ELIÁŠ, Karel. Legendy o osnově občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 17, s. 632- 637.
- 2) HORÁK, Ondřej. Falcidiánská kvarta v novém občanském zákoníku. *Zpravodaj Jednoty českých právníků*, 2013, roč. 23, č. 1, s. 49- 52.
- 3) KARHANOVÁ, Martina. Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 157- 164.
- 4) KOLÁŘOVÁ, Marie. Nedostatečná ochrana projevu vůle zůstavitele v důsledku nejednotného výkladu příslušných ustanovení občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 12, s. 440- 442.
- 5) MLSNA, Petr. Návrh občanského zákoníku- víra v pokrok. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 11, s. II.

e. Právní předpisy

- 1) Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný občanský zákoník rakouský, ve znění zákona č. 65/ 1965 Sb. účinném ke dni 16. června 1965.
- 2) Zákon č. 141/ 1950 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 65/ 1965 Sb. účinném ke dni 16. června 1965.
- 3) Zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- 4) Zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník.

f. Internetové zdroje

- 1) BEDNÁŘ, Václav. *Dědické právo- návrat k evropským standardům* [online]. Právní-symposium.cz, 2011 [cit. 20. února 2013]. Dostupné na < http://www.pravni-symposium.cz/files/Ke%20stažení/Právní%20symposium%202011%20-%20přednášky/Bednár_PS_2011_Dědické%20právo,%20návrat%20k%20evropským%20standardům.pdf>.
- 2) BEDNÁŘ, Václav. *Vedlejší doložky v závěti* [online]. Právní-symposium.cz, 24. dubna 2012 [cit. 30. ledna 2013]. Dostupné na http://www.pravni-symposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společné%20jmění%20manželů/Bednár_Vedlejší%20doložky%20závěti.pdf>.

3) Česká televize. *Hyde park* [online]. Ceskatelevize.cz, 10. listopadu 2011 [cit. 10. října 2012]. Dostupné na < <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/211411058081110-hyde-park/> >.

4) *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Obcanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit. 20. února 2013]. Dostupné na < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> >.

5) ELIÁŠ, Karel. *Pojmové vymezení odkazu, jeho právní význam* [online]. Pravní-symposium.cz, 25. dubna 2012 [cit. 30. ledna 2013]. Dostupné na < http://www.pravni-symposium.cz/files/Proměny%20dědického%20práva,%20společné%20jmění%20manželů/Eliaš_Pojmové%20vymezení%20odkazu.pdf >.

6) SALÁK, Pavel. *Odkaz- římskoprávní institut ve světle českého práva 20. stol.* [online]. Dny práva, 2010 [cit. 12. února 2013]. Dostupné na < [http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_\(4066\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Salak_Pavel_(4066).pdf) >.

g. Soudní rozhodnutí

1) Rozhodnutí Gl. U. 569, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 270 (§688 OZO).

2) Rozhodnutí Gl. U. 796, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 273 (§689 OZO).

3) Rozhodnutí Gl. U. 5595, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 224 (§649 OZO).

4) Rozhodnutí Gl. U. 6522, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 223 (§649 OZO).

5) Rozhodnutí Gl. U. N. F. 6635, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 154 (§594 OZO).

- 6) Rozhodnutí Gl. U. 6942, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 237 (§660 OZO).
- 7) Rozhodnutí Gl. U. 1317, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 243 (§666 OZO).
- 8) Rozhodnutí Gl. U. N. F. 2028, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 154 (§594 OZO).
- 9) usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2009, sp. zn. 21 Cdo 427/ 2008.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá jedním z nových institutů, které do soukromého práva přináší zákon č. 89/ 2012 Sb., nový občanský zákoník. Tato práce je členěna do čtyř kapitol. V nich je postupně rozebírána podstata odkazu, jeho historická stopa zanechaná v našich soukromoprávních úpravách a zákonná úprava odkazu v novém občanském zákoníku. Na institut odkazu je nahlíženo z hlediska jeho použitelnosti, problémů, které přinese jeho zavedení do právní praxe, včetně možných důsledků v procesní oblasti. Pro nalezení odpovědí na tyto otázky jsou rozebírány jednotlivá ustanovení nového občanského zákoníku, týkající se odkazu a jsou srovnávány s úpravou v ABGB, jelikož ABGB, císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch(ABGB), je jedním z inspiračních zdrojů nového občanského zákoníku.

Tato práce je laděna optimisticky. Odkaz popisuje jako institut schopný prosadit se ve společenském povědomí, který má potenciál stát se běžnou součástí porřízení pro případ smrti.

Abstract

The thesis deals with one of the new institutes brought in the private law by Act n. 89/2012 The new Civil Code. The thesis is divided into four chapters in which the subject matter of the legacy is discussed; it is viewed in historical context of the private law and how it is presented in the new Civil Code. The legacy's institute is dealt with from the point of view of usability and the consequences that such incorporation may entail in law practice and procedural law. In order to find answers to this, individual provisions of the new Civil Code will be analysed and compared with the regulation in ABGB (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch), the emperor's patent Act n. 946/1811 ABGB, which is one of the sources of inspiration for the new Civil Code.

The thesis is elaborated on a positive note; the legacy is described as an institute capable of being introduced into general awareness. It has the potential to become a part of the donation mortis causa.

Seznam klíčových slov

dědické právo, dědictví, dědic, odkaz, odkazovník, nový občanský zákoník, ABGB (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch), zůstavitel, závěť, autonomie vůle

The list of keywords

law of inheritance, inheritance, heir, legacy, legatee , new Civil Code, ABGB (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch), testator, will, autonomy of will